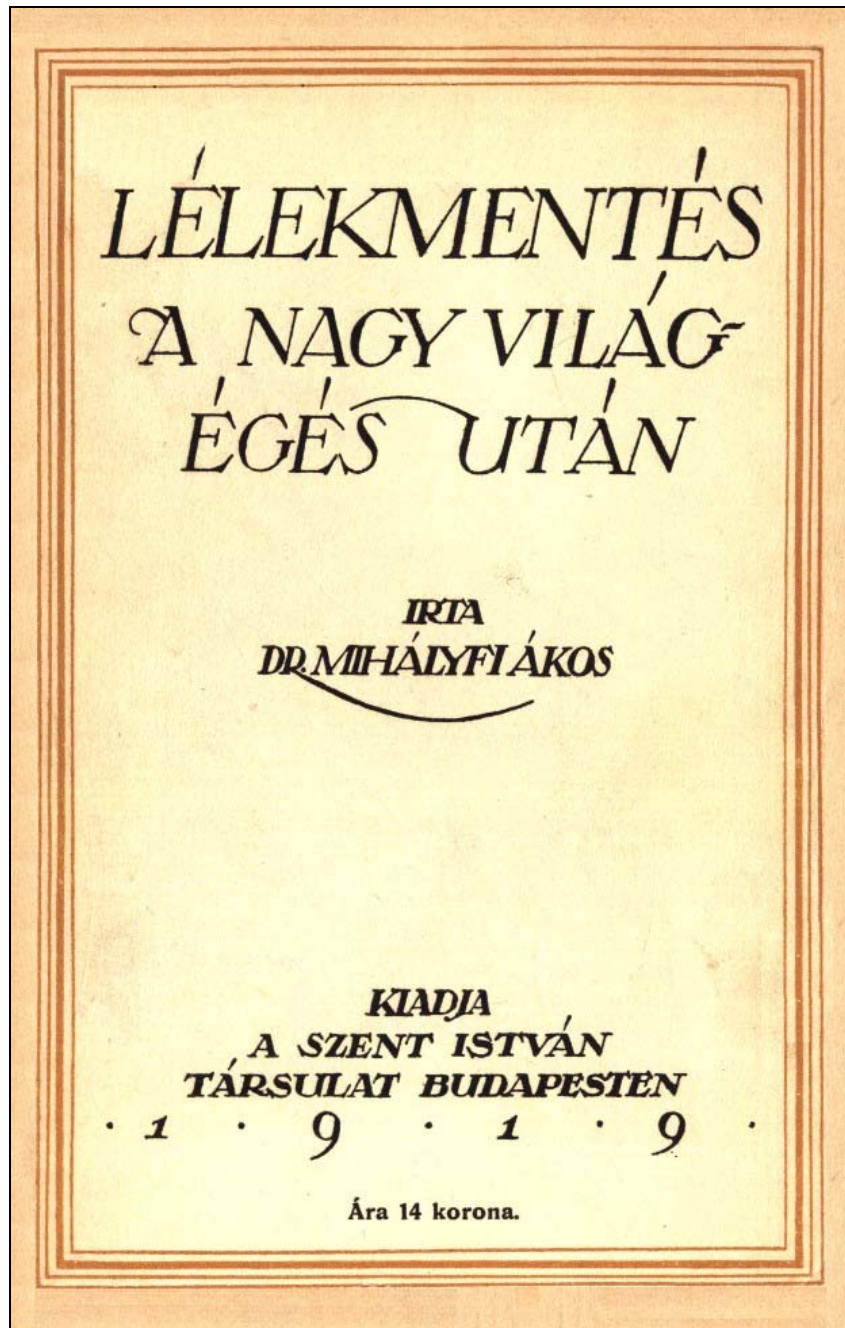

Mihályfi Ákos

Lélekmentés a nagy világegés után

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Mihályfi Ákos
(a Budapesti Egyetemen a lelkipásztorkodástan ny. r. tanára)
Lélekmentés a nagy világgégés után

Nihil obstat.
Dr. Ladislaus Balura,
censor dioecesanus.

Nr. 2439.
Imprimatur.
Budapestini, die 3. Decembris 1919.
Dr. Joannes Mészáros,
vic. gen. Budapestinensis.

Imprimi permittitur.
Zircii, die 6. Nov. 1919.
Remigius,
abbas.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1919-ben jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
I. Romok és sebek	4
II. Jámbor és tudós papság	9
III. Vezeklés és kiengesztelés	13
IV. Plébánia és egyházmegye	15
V. Munkások az Úr szőlőjében	20
VI. Világi apostolok	23
VII. Alkalmazkodás a hívekhez	27
VIII. A legnagyobb akadály	35
IX. Különféle lelki szükségletek	37
X. A statisztika a lelkipásztorkodás szolgálatában	41
Befejezés	44

I. Romok és sebek

A világháború s a rákövetkező társadalmi katasztrófák megrázkódtatták az egyházat is; eddig ismeretlen akadályokat gördítettek a lelkipásztorkodás csendes munkája elé. De az egyház a világ végéig tartó hivatásának tudatában nem ijedt meg ezen megrázkódtatásoktól és a papság is meg fog küzdeni a munkája elé tornyosuló akadályokkal. Jól tudja a papság, hogy Krisztus szavai: *ti vagytok a világ világossága, a föld sava* (Mt 5,13.14) minden idők papságának mondattak, ugyancsak minden időkre érvényesek az Úr szavai: *aki hiszen és megkereszteltetik, üdvözül; aki pedig nem hiszen, elkárhozik* (Mk 16,16).

A jelen nehéz viszonyok között is, az állami és társadalmi felfordulás közepette is a papságnak, mint a világ világosságának és a föld savának el kell követnie mindent, hogy az emberek higgyenek a Krisztus kinyilatkoztatásában, e hit szerint éljenek és így üdvözüljenek.

Első megállapítani a bajt, hogy azt orvosolni lehessen. Meg kell ismernünk a talajt, amelybe vetni akarunk; az alapot, amelyre építünk. Ugyanezen elveket kell szem előtt tartanunk, ha a lelkipásztori működésnek irányt vagy programot akarunk nyújtani

Lássuk tehát először a bajokat, a sebeket.

Már az utolsó évtizedek alatt a hitélet terén nagy elhidegülést láttunk a tömegekben. Megfogyatkozott a hívek tömegében a hit s ezzel lépést tartott a vallás gyakorlásának elhanyagolása; évről-évre csökkent a vasár- és ünnepnapokon a szentmisét hallgatók, húsvét táján a gyónók és áldozók száma, de évről-évre csökkent azon haldoklók száma is; akik a szentségekkel megerősítve lépték át az örökkévalóság küszöbét. Sajnos, hogy nálunk eleddig az egyházi élet különböző nyilvánulásairól nem vezettünk statisztikát (az alábbiakban rá fogok mutatni ennek nagy fontosságára); de ha vezettünk volna: ez megdöbbentő adatokat tárt volna elénk. Milyen óriási módon esett a nagy városokban a misehallgatók, a húsvéti gyónók, a szentségekkel kellően ellátott haldoklók száma! Viszont igen nagy percentben növekedtek a vegyesházasságok, amelyeknek nagyobb részét az egyház által előírt föltételek elhanyagolásával kötötték; növekedtek a házassági elvások s az egyházilag teljesen érvénytelen házasságok.

Igaz ugyan, hogy a férfiak Mária-kongregációi az utolsó két évtizedben bensőséges hitéletet fejlesztettek tagjaik sorában. De ezek elsősorban a fővárosban és egy-két nagyobb vidéki városban tudtak tagokat toborozni a művelt férfiak körében, – másrészt a Mária-kongregációk minden buzgósága nem pótolta a *nagy tömegek* elvesztését. Százan-kétszázan áldoztak naponkint, de tízezrek nem mentek évszámra sem gyónni. Százan-kétszázan hallgattak hétköznap is misét, de ezek és ezek nem teljesítették a vasárnapi misehallgatás köteleességét sem.

Az ötéves világháború rettenetes átalakítást végzett nemcsak a harctérre küldött milliókon, hanem az itthonmaradottakon is. A háború sohasem volt az erkölcsök védője s a vallásosság élesztője. De a múltak háborúi mégsem voltak olyannyira kárhozatos hatásúak, mint napjainkban a népek ezen őrzőngő összecsapása. Mert a múltak háborúi lényegesen különböztek ettől a csapástól, mely bennünket sújtott. Hajdan a háborúk véres munkáját vagy csak a társadalom egy osztálya (a nemesek), vagy a fiatal korosztályú, még többnyire nőtlen katonák végezték; a napjainkban lefolyt háború az egész társadalmat érintette; nemcsak az ifjúságot, már a 18 éves kortól kezdve vitték a harcterekre, hanem a népfölkelőknek millióit is, a családapákat is kiszakították a családi fészekből, hogy 4–5 éven át távol országokban, lövészárkokban éljék át a háború minden borzalmait, vagy a Hinterlandban, távol a családtól örölje meg lelküket és erkölceiket a háború démoni szelleme.

Mi lett öt év alatt hitükből, vallásosságukból, erkölceikből? Annyi bünt, kegyetlenséget, igazságtalanságot láttak, tapasztaltak s műveltek maguk is, hogy ez elég volt arra, hogy

elnémítsa a lelkiismeret szavát, durva kéreggel vonja be a szívet s zárja el azt minden természetfölötti hatás elől.

Hányan mentek el a harctérre mint hívő emberek s jöttek haza mint hitetlenek, istentagadók, istenkáromlók! Nemcsak a fiatalok, hanem az idősebbek is, a családapák. Hányan felejtették el a harctéren az imádságot, illetve ami még rosszabb, hányan nyerték azt a meggyőződést, hogy ostobaság az imádság, mert ez a rémes katasztrófa azt látszik bizonyítani, hogy nincs Isten, nincs Gondviselés, nincs isteni igazságszolgáltatás, nincs túlvilág.

De a hitnek ez a megfoghatkozása nem az egyedüli baj, mely a milliós hadseregben olyan nagy pusztításokat tett. A nemi bűnök rákfenéje talán még mélyebben beleette magát ebbe a milliókból és milliókból álló élő organizmusba, hogy azt egészen megfertőztesse. Nőtlen és nős katonák százezrei és százezrei áldozatai a szexuális bűnöknek és betegségeknek, melyek nemcsak fiatal egyének testi és lelki egészségét ásták alá, hanem családok és nemzedékek boldogságát is tönkretették.

Nem szólok a léleknek azon eldurvulásáról, melyet a háborúban látott és végzett öldöklés, kegyetlenkedés, fosztogatás és rablás természetszerűleg előidézett, hanem igenis meg kell emlékezni arról a nemzeti, társadalmi és etikai szempontból egyaránt nagy csapásról, mellyel a háború fúriái elszoktatták a hadsereg millióit a munkától. Ez egyike a háború legnagyobb csapásainak, mely nemcsak a legyőzött és földre tiport, hanem a diadalmi mámorban úszó győzőket is kell, hogy félelemmel és aggodalommal töltse el.

De nemcsak a hadseregben, itthon is rémes pusztítást vitt véghez a háború hosszas örülete.

A háború kezdetén föllángolt a hazafias lelkesedéssel együtt a vallásos buzgóság is. A templomok megteltek hívőkkel, a gyóntatószékeket ostromolták, az áldozók száma nagyon felszökött. De minél hosszabbra nyúlt a háború, annál jobban megcsappant a vallásos buzgóság. Sőt a sok tragédia, szenvedés, nyomor, amely egyes családokat, vidékeket, országrészeket ért, letörte a kicsinyhitűek hitét és bizalmát Isten jósága és gondviselése iránt. A hitlenség, az istenkáromlás a Hinterlandban is mind gyakoribbá lett, nemcsak városokban, hanem falvakban és pásztoroknyókban is. Főleg, amikor már világos lett, hogy a háborút elvesztettük és hogy legjobban minket tépnek szét és tesznek koldussá, akik, híven eskünkhöz, hősiesen küzdöttünk királyunkért, hazánkért; míg viszont az árulók, az esküszegők, a hűtlen szövetségesek soha nem remélt jutalomban részesülnek. Mindez valóban kipróbálta mindnyájunknak az igazságos Istenbe s gondviselésébe vetett hitét. Sajnos, sokaké nem állottá ki a tűzpróbát.

De más bajoknak is forrása volt ez a véget érni nem akaró háború. A Hinterlandban is óriási pusztításokat okozott az erkölcsi téren. A családi fészkek tisztaságát nem őrizte senki s nemcsak a kakukkfiúk sokasodtak meg, hanem azokon a vidékeken, amelyek katonai megszállás színhelyei voltak, letört lilomok hevernek garmadában. Hány családi tragédia, hány hitvesgyilkosság, hány elválás fűződik úgyszólván az ország minden vidékén a háború utolsó esztendeihez! És hányan siratják ártatlanságukat, tisztaságukat, női becsületüket! És még jó, ha siratják!

Ez még nem minden. A hosszas háború teljesen feldúlta a falu családi életét. A férfiak, az apák, a családfenntartók, a kenyérkeresők öt évig távol voltak. Helyettük az asszonynak, a még alig serdülő gyermeknek kellett kezébe venni a kaszát, a kapát, az ekét. Munkába állt az anya is, a még gondozásra szoruló gyermek is. Otthon nem volt sem apa, sem anya: a kicsinyek nevelés és gondozás nélkül növekedtek 4–5 éven át. A kis borjú és a malac több gondozásban részesült, mint az Isten képére teremtett gyerek.

Az alig serdülő gyermekek is beálltak kenyérkeresőnek: munkásnak, béresnek, napszámosnak. Önállók lettek, a nagyokkal egy sorba kerültek, de még gyenge volt a jellemük az önállóságra s a nagyoktól csak azoknak a hibáit tanulták el. Végtelenül eldurvult

a falu ifjúsága a háború alatt: 10–12 éves kölyökgyerekek annyi pénzt kerestek, mint a meglett munkások, de éppúgy káromkodnak, duhajkodnak, isznak és paráználkodnak, mint azok. Papot, tanítót kutyába se veszik, nekik még az Isten sem parancsol! A falu ifjúsága elérte a nagyvárosi munkás-, proletárifjúság erkölcsi szintjét. Ez is egy gyönyörűséges vívmánya a háborúnak.

Engem azonban legjobban megdöbbentett az a jelenség, mely a háború utolsó esztendejében város és falu népét, urat és parasztot, férfit és nőt egyaránt jellemzi. Egész gondolatvilágunkat az anyagi gondok foglalták le. Mintha teljesen megfeledkeztünk volna az evangéliumi igékről: *Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát* (Mt 6,33). Nem azt kerestük, hanem mindnyájan lóttunk-futottunk a kenyér, a liszt, a zsír után; egyesek, hogy azt megszerezzük, mások, hogy azon meggazdagodjanak. Minden gondolatunk a mindennapi kenyérre irányult, a Miatyánk többi kérését csak ajkainkkal hadartuk el, de a mindennapi kenyeret reggeltől-estig hajszoltuk lázas izgatottsággal. Ez a nagy anyagi gond, amely ráfeküdt a lelkünkre, megbénította a léleknek röptét, szárnyalását, sőt egyáltalában elfordította az eszményitől, a természetfölöttitől, – kényszerítette, hogy befúrja magát a földbe, az anyagba és csak a test szükségleteire gondoljon.

A háború utolsó esztendeje teljesen materialistává tette az egész társadalmat. Ennek a materialista irányzatnak természetes dudva-kinövése az óriási áruuzsora, melyet nemcsak batyus zsidók, hanem földesurak és asszonyok, a jámbor falusi nép is éppoly lelketlenséggel üztek, mint a kaftános kereskedők. Mert a pénz az most többet ér, mint a lelkiismeret, mint az Istenháza, mint a vasárnap megülvése, többet ér, mint a Tízparancsolat!

A pénzbőségnek természetes következményei sem maradhattak el: a fényűzés és az élvezetvágy, melyek nemcsak a hadimilliomosok bünei, hanem a mándlis falusi lányoké és asszonyoké is.

De nem volt elég szegény hazánknak az ötéves háború pusztítása. A háborút követte, illetve szerencsétlenül befejezte egy degenerált és egzaltált mágnásnak vakmerő hazardjátéka hazájával és nemzetével: az október 30-i forradalom. Az árvizet követte a tűzvész; amit az megkímélt, azt ez pusztította el. Hasonló lett hazánk a halálravert emberhez, aki a halálos ütlegek után hastífuszt kap.

A Károlyi-rezsim öt hónapja egyik leggyászosabb lapja történetünknek. Alig egy tucat vakmerő képviselő és egy csomó zsidógyerek csinálta a forradalmat. Az ország keresztény intelligenciája és polgársága ettől távol volt. Hogy a hatalmat megtarthassák, Budapest szervezett munkásságát és az utcát kellett maguk számára megnyerni. Az ország élére delíriumban szenvedők kerültek, akik minden hatalmi tényezőt arra használtak fel, hogy az egész társadalmat belevigyék ebbe az örületbe. Minden nap egy-egy narkóizist adnak a nemzetnek. Örült kézzel szagatják szét az ezeréves hagyományokat; eltaposnak minden tekintélyt s a keresztény népet egy-kettőre ki akarják vetköztetni keresztény jellegéből. Kimondják az állam és az egyház szétválasztását, bár a főkegyúri jogot mégis gyakorolni akarják; az iskolákat laicizálják, meg akarják szüntetni a kötelező vallásoktatást; a főpapok tekintélyét nemcsak újságjaikkal, hanem hivatalos érintkezésekben is nálunk eleddig hallatlan cinizmussal és durvasággal a sárba tiporják; az alpapságot a püspökök ellen izgatják s a forradalmi Papitanácsot nemcsak dédelgetik, hanem a magyar klérus egyetlen hivatalos reprezentálójának ismerik el.

Az a hallatlan izgatás, mely a napisajtóban, röpiratokban és folyóiratokban a papság, ennek vagyona, a vallásoktatás s egyáltalában minden egyházi és vallási eszme ellen folyt, kezdte megteremni gyümölcseit a városokban, de a falvakban is. A papellenes, az egyházellenes, a vallásellenes hangulat mindjobban terjedt és erősödött, ezzel párhuzamosan megfogyatkozott a templomba járók és a szentségekhez járulók száma, amit különösen Budapest templomaiban lehetett észlelni.

De ennek az egyház-, illetve papellenes hangulatnak megizmosodását nagyban elősegítette a Papitanács is, melynek forradalmi jellege végtelen nagy csorbát ütött a papság tekintélyén s a hívő nép nagy seregét joggal megbotránkoztatta. Másrészt a Papitanács szervezése hónapokon át az alpapság egy részének lelkét, minden gondolatát és energiáját lekötötte. Akkor, amikor leginkább szükség lett volna arra, hogy minden pap szívének minden melegével, egyéniségének egész erejével a lélekmentés munkájába merüljön el: heteken-hónapokon keresztül az alpapság egy része mást sem tett, mint saját anyagi helyzetével foglalkozott, terheit mérlegelte és saját szennyesét vitte a piacra. A Papitanács a magyar klérust az egész művelt világ előtt megbélyegezte, kompromittálta, úgy hogy ma Nyugaton mi vagyunk az utolsó előtti helyen. Utolsó a cseh papság, az még tovább ment, mint a magyar Papitanács. Vigasztalásnak ez ugyan elég sovány vigasztalás!

A Károlyi-rezsim szomorú idejéből csak egy öröndetes mozzanat emelkedik ki: a katolikus autonómia szorgalmazása. De az országos autonómia ügye, bár katolikus részről serényen hozzáfogtak s az autonómiai tervezetet újra átdolgozták, ismét nem jutott dűlőre a vallásügyi miniszterek (Lovászy, Vass János) tétovázása, illetőleg olyan demokratikus követelményei miatt, melyek az egyház álláspontjával össze nem egyeztethetők. S habár így az országos autonómia nyélbe ütése ismét nem sikerült: Budapesten plébániák szerint megalkották a hitközségi szervezeteket, amelyek a hitélet fejlesztésében mindenesetre jelentékeny tényezők lesznek. Ezen egy öröndetes mozzanaton kívül a Károlyi-rezsim idejéből csak pusztulás, sivárság, közöny, pap- és egyházellenes hangulat árad felénk. A pasztoráció mintegy megbénult. A főpapság hallgatott, az alpapság egy része forradalmi mámorba merült, másik része tétovázva mintegy sötétben botorkált. Már-már úgy látszott, hogy az *avita et haereditaria religio*¹ alapjaiban megrendül. A hívek nem törődnek vele, a papok nem tudják megakadályozni az összeomlást, a katasztrófát.

Március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát. Kicsodák? Taine-nel felelek: „Egypár eszelős, kiknek repedt agya önként utat nyitott a divatos elméleteknek; a többiek, sokkal nagyobb számmal, valódi ragadozó állatok... Megismerjük köztük a társadalmi csatorna állandó salakját, megkeményedett és mély sarát. A tudatlanság és bűnök e mélységében keresi a forradalmi kormány táborkarát és személyzetét... A rajongókon kívül, kik ritkák, egyedül a barmoknak és gazoknak van képességük és hajlamuk e dologra.” Taine jellemzéséhez még legföljebb azt fűzhetjük hozzá, hogy ennek a rajongókból és gazemberekből álló társaságnak legalább 90 percentje zsidó volt: ez a körülmény eléggé megmagyarázza azt, hogy a proletárdiktatúra miért üldözte elsősorban a katolikus egyházat és klérust. Ha a Károlyi-rezsim még soká tart: az egyház és vele a hitélet kimondhatatlan veszedelembé jutott volna. A Károlyi-rezsim megörölte volna a papok buzgóságát, a hívek állhatatosságát. A proletárdiktatúrának mindent fojtogató durvasága azonban fölébresztette az életösztönt a katolikusokban is; a papokban és a hívőkben egyaránt. Mikor ezek a repedtagyú, eszelős rajongók a templomokat is le akarták foglalni, koncert- és gyűléstermekké átalakítani: feljajdult, de egyszersmind felhörkent Budapest keresztény népe oly elemi erővel, hogy a diktátorok kénytelenek voltak elejteni démoni tervüket. Annál nagyobb energiával láttak hozzá a papság üldözéséhez. Minden egyházi vagyont és alapítványt lefoglaltak; a püspököket kiűzték palotáikból, az apácákat és szerzeteseket aposztaziára szólították fel s aki nem írta alá a hittagadó kötelezvényt, kidobták az utcára. De mindez igen nagy hasznára volt a katolicizmusnak. Amilyen mélyen süllyedt a papság tekintélye a Károlyi-rezsim alatt: úgy emelkedett ez a proletárdiktatúra üldözése és nyomorgatása nyomán. És míg a Papitanács megbotránkoztatta a hívők seregét, a hitvalló apácák és szerzetesek hősiességű magatartása, a koldussá tett püspökök és papság megaláztatása rendkívül emelte a papság tekintélyét még

¹ ősi, öröklött vallás

azok előtt is, akik az egyházzal és a papsággal nem törődtek, sőt velük ellenséges lábon álltak.

A templomok ismét megteltek ájtatos hívőkkel, akik pénz- és egyéb természetbeli adományaikkal siettek üldözött papjaik segítségére.

A proletárdiktatúra négyhónapi rémuralma az egész társadalmat megrázkódtatta s amikor végre megbukott, elementáris erővel tört ki az egész társadalomból a keresztény megújulás vágya és elhatározása.

Ezt az egész országot betöltő és körülzsongó hangulatot kell a papságnak, fő- és alpapságnak egyaránt felhasználnia. *Nunc est tempus acceptabile!* Most van arra a legalkalmasabb idő, hogy apostoli lelkesedéssel, önzetlenséggel, teljes erővel hozzáálljunk a regeneráció nagy munkájához. Itt az idő és alkalom, hogy a magyar papság bizonyosságot tegyen hitéről és hazafiságáról egyaránt. Nagyarányú, mélyenszántó apostoli munkát, a lélekmentés munkáját várja tőle az egyház is, a haza is.

Sok a munka – *messis multa* – de reméljük, hogy lesz hozzá elég munkás is. Mert pap van elég Magyarországon, de vajon mind apostol-e, jó pásztor-e, aki, ha kell, még életét is adja híveiért?

II. Jámbor és tudós papság

Rendkívüli időket élünk. Világegés és átalakulás, új társadalmi berendezkedések forogtagába jutottunk. Ezen körülmények között a lelkipásztor munkája is megnehezült, megsokasodott és kiszélesült. Ezer meg ezer új lelki szükség, lelki betegség forrása maga a modern élet, a nagyváros, napjaink kultúrája és megélhetési viszonyai. Mindezek már a háború előtt óriási feladat elé állították a papságot. Ezekhez járultak a háború-okozta sebek, melyekről az imént szóltam.

A lélekmentés eszközei adva vannak a világ végéig. Ezek minden viszonyok között ugyanazok. Az Isten ígéje és szentségei, melyek belénk öntik s bennünk táplálják a hitet Krisztusban s a hit szerint való életre serkentenek és erőt adnak. *Aki hiszen és megkereszteltetik, üdvözülni fog.* Ez állott Nero korában, a középkorban, a proletárdiktatúra alatt s állni fog a világ végéig. Krisztus nélkül nincs üdvösség. Hinni s a hit szerint élni kell a XX. században csak úgy, mint az apostolok korában. A modern kultúremlernek, az intellektuelnek sem lehet új tízparancsolatot és új evangéliumot hirdetni.

Új lelkipásztori eszközöket tehát nem tudunk beállítani, de azokra nincs is szükség. Hanem igenis arra van szükség, hogy e nehéz időkben az egész papság (világi és szerzetes, fő- és alpapság) feladatának magaslatán álljon, hogy igazi odaadással, apostoli buzgósággal és önzetlenséggel, természetfölötti ember- és lélekszeretettel végezze a lelkipásztorság krisztusi munkáját minden eléje tornyosuló nehézségekkel szemben. Ma nem közönséges átlagpapokra, hanem igazi apostolokra van szükség: mert csak apostoli hit, erő, jámborság és állhatatosság képes megküzdeni az útjába gördülő akadályokkal.

Miért is ma az első teendő, hogy a papság magasra szítsa lelkében a hivatás tüzet, hogy ez ismét friss lánggal lobogjon; szükség van arra, hogy maga a papság buzgón járjon a természetfölötti élet forrásaihoz s azokból tele tudóvel szívjon magába minél több természetfölötti szellemet, ihletet, kegyelmet. Olyannyira anyagias, földies, érzékies világban élünk, mozgunk, lélekezünk, hogy ha különös gonddal nem ápoljuk a lélek természetfölötti életét és erejét, az lassankint elernyed, kialszik, elhal.

Az új egyházi törvénykönyv is előírja a papságnak a mindennapi elmélkedést, a szentséglátogatást, az olvasóimádságot, a lelkiismeretvizsgálatot (125); mindmegannyi forrása a természetfölötti életnek, ihletnek, kegyelemnek. Ugyancsak az egyházi törvénykönyv kötelez minden világi papot² arra, hogy legalább minden harmadik évben lelkigyakorlatokat végezzen valamely szerzetesházban vagy e célra rendelt más intézetben, még pedig a püspök által meghatározandó ideig és ezen kötelezettség alól senki sem vétetik ki, hacsak valamely különleges esetben a püspök jogos okból ezen kötelezettség alól fölmentést nem ad. (126.)

Ha valamikor, úgy ma, a háború, a forradalom, a proletárdiktatúra izgalmai és lelki megrázkódtatásai után égető lelkiszükség minden papnak az a lelki megújulás, melyet a lelkigyakorlatok révén érhetünk el. *Renovamini spiritu!* (Ef 4,23)

A római Szentszék egyetemes rendelete szerint minden papnak, aki résztvett a háborúban, akár mint fegyveres katona, akár mint szanitéc vagy lelkész: a leszerelés után jelentkeznie kell felettes egyházi hatóságánál és az ő előírása szerint lelkigyakorlatokat végeznie és csak a lelkigyakorlatok végzése után állhat be ismét a lelkipásztorkodás munkájába.³

Bizonyos tekintetben mi is mindnyájan résztvettünk a háborúban, annak szennyess hullámai elértek a Hinterlandban fekvő legkisebb falu plébániájáig is. Ezért most a háború lezajlása után legyen első kötelességünk egy komolyan végzett lelkigyakorlat.

² A szerzetesek minden évben kötelesek lelkigyakorlatokat végezni.

³ S. C. Cons. *Redeuntibus*. 1918. okt. 25.

A nép lelki megújulásán sikerrel csak akkor munkálkodhatunk, ha a megújulás természetfölötti folyamatán magunk is átmentünk. Egyáltalában a lélekmentés művészetének első és legfőbb titka: annál nagyobb eredményt érünk el mások lelke megmentésében, minél jobban biztosítottuk saját lelkünk üdvösségét. A papi működés alapföltétele az egyéni életszentség. Tiszta életű, jámbor, természetfölötti hittől és szeretettől áttüzesített papságra van szükség.

De bármennyire szükséges és nélkülözhetetlen a lelkészkedő papságban a léleknek természetfölötti szárnyalása, ihlete s a kegyelemélet bőségétől duzzadó ereje, – ez egymagában nem elégséges. A lelkipásztorságnak mai bonyolult viszonyai és nehézségei nem közönséges tudományos képzettséget is megkövetelnek a lelkek vezetőjétől. Elsősorban alapos, mélyreható teológiai tudást; de ezenkívül oly általános műveltséget is, mellyel az emberiséget mozgató kérdésekben és problémákban biztosan tájékozódni és másokat tájékoztatni tudjon. A mai életviszonyok között még a falusi papnak is apologétának kell lennie. Már pedig az apologétának a természettudományokban, a társadalomtudományban, történelemben és irodalomban egyaránt nagy jártassággal kell bírnia. Valaha, nem is nagyon régen, a papot tartották a község legtanultabb, legolvasottabb egyénének. Az volna kívánatos, ha általában ma is ez volna a község meggyőződése.

Mindenesetre kívánatos, hogy a papság a legmagasabb intelligencia szintjén álljon s a legintelligensebb emberek között is számottevő legyen. Ehhez azonban szükséges, hogy alapos kiképzést nyerjen, a tudományt szeresse s a tanulást, az önképzést, az önművelést az életben is folytassa. Már a régiek mondták: *A jó pap holtig tanul*, – ma ezt nem lehet eléggé hangoztatni.

A papság tudományos szintjének emelése vezette a budapesti egyetemet is, mikor a hittudományi tanfolyamot öt évre emelte fel. Ezen ötéves tanfolyamon nemcsak a hittudományi tárgyak, hanem a bölcelet és a társadalomtudomány, egyházi művészet és régiségtan is előadatnak. Az új egyházi törvénykönyv a papképzésre hat évet ír elő, melyből két év bölceleti és négy év a tulajdonképpeni hittudományokra fordítandó. (1365.) Ne mondja senki, hogy az egyházi törvénykönyv az olasz viszonyokat tartja szem előtt, ahol a középiskola csak hat osztályból áll, úgy hogy amit a törvénykönyv bölceleti előképzésnek mond, az nálunk a gimnázium 7-ik és 8-ik osztályában megtörténik. Ez csak akkor volna igaz, ha a mi gimnáziumaink 7-ik és 8-ik osztályában a tanterv a bölceletre fektetné a fősúlyt; holott éppen a bölcelet részesül a legmostohább elbánásban. Ez vezette a magyar püspököket is arra, hogy szemináriumaikban külön bölceleti tanszékeket állítottak fel, de a bölcelet tanítását is a négyéves teológiai tanfolyamba szorították be. Úgy, hogy most valóban túl vannak terhelve a vidéki szemináriumokban a papjelöltek.

A budapesti egyetem részint ezen túlterheltségen is akart enyhíteni, részint a papság magasabb kiképzését is óhajtotta előmozdítani az ötéves tanfolyam felállításával. Csodálkozva hallom, hogy főpapi körökben az ötéves tanfolyamot soknak találják. Hisz napjainkban még ez is kevés! Tulajdonképpen az egyházi törvénykönyv is többet kíván! Ma egyik főkellék, hogy a papság a szellemi harcokban megállja a helyét. Ezekre a szellemi harcokra fegyverzi föl a tudomány, amelyből eleget sohasem menthet. Ne hivatkozzunk paphiányra. Azt nem pótolja félig képzett, tudatlan papság. És inkább kevés papunk legyen, de olyan, aki megállja a helyét. Végzetes hibának tartanám, ha a budapesti egyetem ötéves tanfolyamát négy évre szállítanák le. Ennél nagyobb szegénységi bizonyítványt nem állíthatnánk ki magunkról. Csak azt bizonyítanók az egész világ előtt, hogy nem ismerjük az idők járását és követelményeit. Ma, mikor minden intelligens pályán az intelligencia növelésére és mélyesztésére törekszenek, redukálni a papképzés időtartamát – erkölcsi lehetlenség.

Sőt nem szabad megelégednünk még az ötéves kurzussal sem. Kívánatos, hogy minél több alkalom adassék a fölszentelt és a lelkipásztorkodás terén működő papoknak teológiai tudományuk kiegészítésére és elmélyesztésére.

Az egyházi törvénykönyv is előírja, hogy a fiatal papok fölszentelésük után három éven át (a szerzetesek öt éven át) évenként vizsgát tegyenek a püspök által meghatározott teológiai tárgyakból. (130.)

Ennek a kánonnak is az a célja, hogy a fiatal papságot tanulásra, a teológiai tudományokban való elmélyedésre serkentse. Ennek a kánonnak szigorú betartása annál is inkább szükséges, minthogy az utolsó négy év alatt a legtöbb szemináriumban csak 6–7 hónapig tartott az iskolai év, úgy hogy az utolsó négy évfolyamot csak hiányosan végezték – nagy kárára a papi lelkületnek, de a papi működésnek is. Az egyházi törvénykönyv továbbá előírja (131. 1. §.) a papi konferenciákat nemcsak a püspöki városokban, hanem az esperesi kerületekben is gyakrabban az évben (saepius in anno).

Ezek a papi konferenciák a legégetőbb lelkipásztori kérdések és problémák megvitatására, az új egyházi rendeletek és törvények megvilágítására szolgálnak s így a papi továbbképzés hathatós eszközei, ha az egyház szellemében tartatnak meg. Mindenesetre üdvös volna, ha ezen konferenciákra hébe-korban egy-egy elméleti férfit is meghívnának (egyetemi, szemináriumi tanárok, elöljárók, szerzetesek); a gyakorlat embereinek is, plébánosoknak, káplánoknak sok irányítást, impulzust adhat, sok világosságot deríthet egy-egy mélyenszántó elméleti előadás, melyből többet tanulhatnak, mint vaskos kötetekből.

Nagyon üdvösnek és hasznosnak tartanám az egyes teológiai tantárgyakból váltakozó szünidei egyetemi kurzusok tartását fölszentelt papok számára. Ha az orvosoknak tarthatnak továbbképző kurzusokat, miért ne lehetne ilyeneket tartani a lelki orvosoknak? Külföldön már van erre példa. Tartottak homiletikai, liturgiai és apologetikai szünidei kurzusokat, melyeket sokan látogattak. De különben nálunk is voltak már katekétikai kurzusok. Ezeknek a mintájára lehetne az egyes teológiai tárgyakból, főleg azoknak újabb eredményeiről kurzusokat tartani.

Meg kell minden eszközt ragadnunk a papság tudományosságának az emelésére.

A leghathatósabb eszköz erre, ha a püspökök megbecsülik, méltányolják, elősegítik s kellően jutalmazzák is papjaik tudományos munkálkodását; ha a teológiai tanárok olyan javadalmazást kapnak, hogy nem szorulnak mellékfoglalkozásokra és nem kíváncsoznak ki minden megüresedett jobb javadalomra; ha a nagyobb javadalmak betöltésénél, kitüntetésekénél a tudományos képzettséget és működést kellően értékelik. Az új egyházi törvénykönyv erre vonatkozólag is elég irányítással szolgál, mert a legfőbb egyházi méltóságok betöltésénél a hit- és kánonjogtudoroknak elsőséget biztosít. A 331-ik kánon leírja, ki alkalmas a püspöki méltóságra: „Hogy valaki alkalmasnak tartassék a püspöki méltóságra, szükséges:

1. hogy törvényes házasságból származott legyen s ne utólagos házasság révén legyen törvényesített;

2. hogy legalább 30 éves legyen;

3. legalább öt év óta fölszentelt pap legyen;

4. jó erkölcsökkel, jámborsággal, lelkek szeretetével, okossággal s minden oly tulajdonsággal rendelkezzen, melyek őt alkalmassá teszik az illető egyházmegye kormányzására;

5. a teológiából vagy a kánonjogból doktor vagy legalább licenciátus legyen, amely fokozatot valamely a Szentszék által helybenhagyott főiskolán nyerte, vagy legalább is a teológiai és kánonjogi tudományokban nagy jártassággal bírjon.

Mindezen tulajdonságokkal azoknak is bírnok kell, akiket a Szentszéktől nyert engedély alapján mások választanak vagy jelölnek a püspöki méltóságra.”

A kanonoki székek betöltésénél *ceteris paribus*⁴ előnyben részesítendők a teológiai és kánonjogdoktorok. (404, 2. §.) A püspöki helynök (367), valamint a káptalani helynök (434, 2. §.) megválasztásánál is elsősorban a teológiai vagy kánonjogi doktorság legyen irányadó.

Az 1378-ik kánon pedig egyenesen előírja, hogy minden egyházi javadalom és állás betöltésénél, *ceteris paribus*, a doktorok és licenciátusok részesítendők előnyben, *iudicio Ordinarii*. Ezen hozzáadás *iudicio Ordinarii* nem akarja a püspök önkényére bízni a dolgot s így illuzóriussá tenni az egész kánont; hanem csak felhatalmazást ad a püspöknek, hogy ha esetleg aggályai volnának, eltérhet a kánon egyébként nagyon is apodiktikus előírásától.

Ezen aggályok elsősorban a *ceteris paribus* tulajdonságok mérlegelésénél léphetnek föl. Mert lehetnek esetek, melyekben a doktori címnél sokkal súlyosabb egy másíknak a buzgósága, jelleme s így nagyobb lelkipásztori minősültsége is. Sőt lehetnek esetek, mikor a püspök joggal kételkedhetik a fölött, vajon a teológiai doktori cím valóban a tudományos képzettségnek a cégére-e. Mert a doktori cím nem mindig csálthatatlan jele a tudományosságnak. Másrészt lehetnek valóban alaposan képzett papok doktori cím nélkül is.

Az egyházi törvénykönyv idézett kánonjai a papok tudományos kvalifikációját mindenütt az erkölcsivel együtt említik. A jámborságot és a tudományosságot egyaránt megkívánják a paptól; mindkettőt kiváló mértékben attól, aki magasabb egyházi méltóságra emelkedik. Bár mindig és mindenütt betartanak az egyházi kánonokat, a papi javadalmak és méltóságok betöltésénél is; a lelkipásztorkodás is mindjárt nagyobb lendületet venne.

De minden tévedés elkerülése végett még egy-két szót kell itt ejtenem a hittudományi és kánonjogi doktorátusról, minthogy az új egyházi törvénykönyv alapján nagyon hangsúlyoztam, hogy a hittudományi és kánonjogi doktorok az egyházi javadalmak betöltésénél előnyben részesítendők. Az egyházi törvénykönyv ezt a két doktorátust egymás mellé helyezi, egyenértékűnek tekinti, amint csakugyan egyenértékű is a pápai egyetemeken, valamint azon újabban alapított katolikus főiskolákon, amelyeknek tan- és szigorlati rendjét a Szentszék jóváhagyta.

A budapesti egyetemen azonban óriási különbség van a hittudományi és kánonjogi doktorátus között. Sőt éppen azért, mert a kánonjogi doktorátus a hittudományi doktorátushoz viszonyítva, rendkívül könnyű, nem ritkaság az, hogy egyesek csupa stréberségből tesznek kánonjogi doktorátust, hogy a kánonjogi doktoroknak adott kedvezményekben és előnyökben részesülhessenek. Ily esetekre vonatkoztathatjuk a fent érintett kánonból a megszorítást: *iudicio Ordinarii*, – mert ily esetekben csakugyan indokolt, ha a püspök eltér a törvénykönyv előírásától.

Ismétlem azonban, hogy a lelkipásztorkodás érdekében is mindent el kell követni a papság tudományos szintjének, műveltségének, intelligenciájának emelésére úgy a szemináriumokban a papnevelés tartama alatt, mint a már fölszentelt s a lelkipásztorkodásban alkalmazott papság körében.

A világháború, bár az erkölcsöket mélyen lesüllyesztette, a tömegek intelligenciáját nagyban emelte, úgy hogy még a falusi népnek is gondolat- és eszmevilága rendkívüli módon kiszélesült és megtermékenyült a lefolyt öt év alatt. Minderre tekintettel kell lenni a prédikációban, hitelemzésben s a hívekkel való minden lelkipásztori érintkezésben. A hithű középkorban a lelkipásztor kevés tudással is eredményesen működhetett. Míg, ha napjainkban jó pásztor, orvosa, vezetője, irányítója akar lenni híveinek: csak széleskörű, alapos tudással, nagy műveltséggel, magas intelligenciával párosult jámborsággal lesz képes hivatását betölteni. Itt csakugyan áll Szent Bernát mondása:

*Lucere vanum, ardere parum: lucere et ardere perfectum.*⁵

⁴ egyenlő feltételek mellett

⁵ Égni kevés, világítani hiú dolog, égni és világítani, ez a tökéletesség!

III. Vezeklés és kiengesztelés

A világháborúnak és az azt követő nemzeti és társadalmi megrázkódtatásoknak hatását mindnyájan éreztük. Mindenkire rombolólag hatott ez az istenítéletyszerű orkán, amely felkorbácsolt minden szenvedélyt, utat tört minden bűnnek és aljasságnak. Meg van fertőzve az egész társadalom; nemcsak egyesek, hanem a nép egész egyeteme. Mindenki kapott valami sebet ebben az ítéletidőben; ha mást nem, egy-két porszemet csapott az orkán arcához.

De tömegesen vannak a halottak is, az erkölcsi halottak. A világháború katasztrófája nagy tömegek hitét és erkölcsét rombolta le, nagy tömegeket hajszolt a kétségbeesés, másokat a közöny letargiájába. Akármerre nézünk, sebesültek, megfagyottak, holtak tömegeibe ütközünk.

*Misereor super turbam!*⁶ (Mt 8,2) Ma a lelkipásztorkodásnak elsősorban tömegpasztorációnak kell lennie; azaz arra kell törekedni, hogy a társadalom minden rétegére hasson. Egy nagy riadóra van szükség, természetfölötti riadóra, mely végigzúg az egész országon, mely megzörgeti a kunyhók, a paloták és az ötemeletes bérházak ablakait is; olyan riadóra van szükség, mely életre támasztja az erkölcsi halottakat, a hitetlenség vagy közönyösség fagyától megdermesztetteket; mely a nép egyetemét arra bírja, hogy térdrehullva mea culpát mondjon s igyekezzék kiengesztelni Istent azért a sok bűnért, égbekiáltó vétekért, mellyel öt év alatt a keresztény nemzetek nagy része magát beszennyezte.

Az első dolog egy nagy országos, sőt az egész világra kiterjedő *bűnbánat és engesztelés*.

Hiszem is, hogy XV. Benedek pápa, amint a békekötés tényleg létrejön, ily irányban fog intézkedni. Hiszem, hogy jubileumi búcsút fog hirdetni, amely felszólítás lesz az összes katolikusokhoz, hogy tartsanak bűnbánatot, amely egyrészt engesztelés és elégtétel lesz Isten igazságosságának, másrészt a híveket a lelki megújulás ösvényére vezeti.

De nem várhatjuk be ezt a pápai intézkedést. Nálunk a háborút követő katasztrófák is súlyosbítják a helyzetet és sürgetik a gyógyítást. Nem várhatjuk, míg a pápa az egész világot bűnbánatra és kiengesztelésre szólítja fel: nekünk országos bűnbánatot és kiengesztelést kell tartanunk, hogy a magyar katolicizmust megmentjük, ismét lábbaállítsuk, tevékeny hitéletre keltsük.

Népmissziókat kell tartani országszerte; a városokban és a falvakban lehetőleg rövid időn belül. Ez az a riadó, amelyről fentebb szoltam. Ennek a riadónak kell végigharsogni az országon. Az összes erre alkalmas szerzeteseket és világi papokat rá kell bírni, hogy a lélekmentés ezen országos munkájában résztvegyenek.

A népmisszióknak módszere meg van állapítva. Nem más ez, mint a Szent Ignác-féle lelki gyakorlatok népszerűsítése, szószékre alkalmazása. De igen fontos dolog nagyvárosokban, hogy a hívek a misszióra kellően előkészítettessenek; főleg azoknak a figyelme is a misszióra irányítottassék, akik a vallásos élettel nem törődnek, templomba nem járnak, szóval vallásukat nem gyakorolják. E célra szolgál a kreuznachi ferencesek által kezdeményezett s ma már Németország nagyobb városaiban jól kipróbált módszer. Abban a városban, melyben népmissziót szándékoznak tartani, a misszió előtt 2–3 hónappal egy missziós újságot (Missionsglocke) adnak ki, amely hetenkint vagy kéthetenként jelenik meg, s amelyet megbízható hívek útján ingyen elküldenek minden katolikus családnak vagy magános felnőtt egyénnek. Ennek az újságnak a célja érdeklődést kelteni a misszió iránt és beharangozni.

⁶ Sajnálom a tömeget!

Hogy a híveknek ne kelljen soká várni a gyóntatószékeknél, boríték alatt számozott lapot kapnak, mely nekik a gyóntatószékhez való jutást biztosítja.

A missziót követő évben négy ünnepet tartanak: az első a férfiak, a második a nők, a harmadik a gyermekek, a negyedik az egész hitközség ünnepe. A misszióújság ezen alkalmakra is megjelenik.

Ha nem is lehet mindenütt ezt a módszert követni s külön újsággal beharangozni a missziókat, azonban azt meg lehet tenni nálunk is minden városban, hogy ne csak a helyi lapban s a templomajtón kitett hirdetésben legyen a hívek figyelmébe fölhívva a misszióra, hanem minden család és felnőtt magános nyomtatott meghívót is kapjon, amely egyszersmind a missziós napok napirendjét, a gyónásra és áldozásra vonatkozó tudnivalókat is közölje.

A misszióval mindenesetre kapcsolni kell a kiengesztelést. Hogy ne csak egyesek, hanem az egész hitközség is tartson bűnbánatot; ne csak az egyesek vallják be bűneiket a gyóntatószékben, hanem a nép egyeteme is tartson nyilvános bűnbánatot, vezeklést azért a sok nyilvános bűnért, azért az egész világra szóló botrányért, melyet a háború által a keresztény nemzetek elkövettek. Sőt nagyon helyesnek tartanám, ha az ilyen missziók alkalmával a püspökök nyilvános vezeklés és bűnbánat gyanánt egy-egy napi böjtöt írnának elő.

Valamint az is helyes volna, ha, eltekintve a misszióktól, egy egész éven át bizonyos meghatározott napokon (mondjuk minden hónap első vasárnapján) minden templomban körmenettel, szentségimádással, általános áldozással kapcsolatos kiengesztelő vezeklés tartatnék a háború bűneiért és botrányaiért.

Ily módon lehetne a keresztény nép nagy részének fölháborodott lelkiismeretét is megnyugtatni, az igazi pacifizmus útját egyengetni; valamint a nagyvilágot is meggyőzni arról, hogy a katolicizmus a háborút egyik legnagyobb földi rossznak tartja, egyenlőnek az éhínséggel és a pestissel, miként litániájában is folyton ostromolja az eget: éhínségtől, háborútól, döghaláltól ments meg, Uram, minket!

IV. Plébánia és egyházmegye

Minden nagy munka rendet és összhangot kíván. Csak úgy sikerülhet, ha az összes munkások előre megállapított terv szerint, teljes összhangban és egyetértésben végzik munkájukat. Ugyanez áll a tömegpasztorációról is. Itt is szükséges az előre megállapított tervezet s a munkások összhangja és egysége. Itt is kell középpontnak lenni, ahonnét minden kiindul s ahol minden szál összefut. Itt is szükség van vezetőkre, igazgatókra, akik az egész munkát áttekintik, de irányítják is. Itt is szükség van munkamegosztásra és ebben arra, hogy mindenki a neki legjobban megfelelő munkához jusson.

A tömegpasztorációnak két ilyen középpontja van: a *plébánia* és az *egyházmegye*, két vezetője: a *plébános* és a *püspök*. Az egyház ezen évezredes berendezkedését az új egyházi törvénykönyv is kodifikálja. Ez is csak ezt a két szervezetét ismeri a pasztorációnak. (94. 329. 451.)

A lelkipásztorkodás tehát a plébánia, illetve egyházmegye kereteiben mozog.

A plébánián a plébános az a középpont, ahonnét minden kiindul s ahol a pasztorációnak minden szála összefut. Az egyházmegyében pedig ez a középpont a püspök.

Ez a kettő egyszersmind a felelős lelkipásztor is a reábízott nyájért. Nekik mondja az Úr: *legeltesd az én bárányaimat*. És tőlük fog számonkérni minden egyes bárányt. Vajon fogják-e majd a nagy számonkérés napján mondhatni: *Akiket nekem adtál, senkisémet veszett el közülük, hanem csak a kárhozat fia...* (Jn 17,12) – azaz vajon fogják-e mondhatni, hogy hanyagságom folytán nem veszett el a rámbízott lelkek közül egy sem; mindent elkövettem, hogy ne vesszen el egy sem; az eltévelyedéseknek utána mentem, mint a jó pásztor, kerestem őket, hívogattam őket, mindent megmozgattam megmentésükre, – aki elveszett, nem az én hibámból, hanyagságomból veszett el, hanem az én intő-mentő szavam dacára rohant a kárhozatba, – maga akart a kárhozat fia lenni?

Óriási a felelősség, amely egy-egy megyéspüspök és egy-egy plébános lelkére nehezedik. A plébánosnak számolnia kell Isten előtt minden egyes lélekért, amely gondjaira volt bízva. A püspöknek pedig számolnia kell Isten előtt minden egyes plébániáért. De hát hogyan számol be a plébános, ha nem ismeri a híveit? és a püspök, ha nem ismeri a plébániákat, ha nem tudja, hogyan és miként történik minden egyes plébánián a lélekvezetés, a lélekmentés?

Krisztus Urunk, a Jópásztor megmondotta: *ismerem enyéimet és ismernek engem... és életemet adom az én juhaimért*. (Jn 10,14–15) E szavakban ki van fejezve az egész lelkipásztori program. Akit vezetni, irányítani, gyógyítani, megmenteni akarok, azt ismernem kell. Ez az első. A második, hogy kész legyek még életem árán is őt megmenteni; kész legyek minden munkára és áldozatra érette. Ezen két krisztusi elv alapján kell a modern kor pasztorációját is kialakítani.

Az első tehát, hogy a plébános megismerje a híveit. Valamennyit. Necsak a gazdagokat, a szegényeket is. Necsak a földesurakat és hivatalnokokat, hanem a munkásokat is; necsak a telkesgazdákat, hanem a zselléreket, a napszámosokat, a cselédeket is; necsak a jámborokat, hanem a rossz útra tévelyedetteket is; necsak a templombajárókat, hanem a templomkerülőket is. Minél jobban meg tudja ismerni híveit, az ő viszonyaikat, azt a miliót, amelyben élnek: annál jobban fogja tudni, minő gyógyszereket, minő eszközöket alkalmazzon megmentésükre és irányításukra.

A megismerésnek más módja ma alig kínálkozik, mint az, hogy a lelkipásztor fölkeresi a híveit, meglátogatja őket saját otthonukban s ily módon megszerzi az összeköttetést, a kontaktust minden egyes családdal és önálló hívével. Ez a látogatás nem szórakozás, nem mulatság, nem pusztán udvariasság: ez az apostol bekopogtatása minden egyes portán: *Békesség e háznak*. (Mt 10,12)

A Krisztus nevében történik e látogatás, a Krisztus szolgája Krisztus vigaszát, igéit és békéjét viszi magával. „*És ha méltó leszen az a ház, rája száll a ti békességtek; ha pedig nem leszen méltó, a ti békességtek visszatér hozzátok.*” (Mt 10,13)

Már magában véve is rendkívül hatással van még a hitben megfogyatkozott egyénekre is, ha a lelkipásztor fölkeresi őket s szeretettel fölajánlja nekik szolgálatait. Hát még a hívőnép mennyire megtisztelve érzi magát, ha a pap fölkeresi otthonában s látogatásával mintegy istenházává magasztalja fel az ő drága családi otthonát! És mily alkalmas az ilyen látogatás arra, hogy amit a szószéken nagy általánosságban hirdetett, azt most minden egyes család viszonyainak megfelelően konkretizálja! Ilyen látogatás alkalmával sokszor egy-két elejtett szó elég arra, hogy őszinte megtérésnek, életmódváltoztatásnak, üdvös elhatározásoknak legyen eszközlője.

Viszont a lelkipásztor minden egyes ilyen látogatásával gyarapszik hívei megismerésében s ez természetszerűleg növeli munkakedvét, energiáját, fokozza buzgóságát.

A híveknek ezen pásztori meglátogatása csakis annak a joga és kötelessége, aki felelős Isten előtt a reábizott hívekért. Ez a látogatás csak a plébános joga és kötelessége, illetve mindazoké, akik egy plébániát önállóan vezetnek. A káplánok tehát ilyen látogatásokat nem végezhetnek.

A római Szerartáskönyv is föltételezi a hívek megismerését, amikor előírja, hogy a plébánosok vezessenek jegyzéket a reájuk bízott hívekről. Ez a *liber de statu animarum*.⁷

Az új egyházi törvénykönyv is szól erről a jegyzékről. Sőt egyenest azt kívánja, hogy a plébános minél pontosabban igyekezzék ezt a jegyzéket összeállítani (*accurate conficere pro viribus curet. 470, 1. §.*)

Ma már tehát a *liber de statu animarum*, a lelkek jegyzéke egyetemes egyházi törvény, amely ott is kötelez, ahol nem a római Szerartáskönyvet használják és ahol, mint például az esztergomi Szerartáskönyvben a *liber de statu animarum* nincs a plébános által vezetendő könyvek között felsorolva.

A *liber de statu animarum* először is tartalmazza az összes hívek jegyzékét: minden családnak és minden nem házas önálló egyénnek jegyzékét. Amint ma mondanák: a hívek kataszterét. Már ez maga fontos valami! Ma a legtöbb plébános nem tudja megmondani, hány híve van, még kevésbé, kik az ő hívei.

De nem elég csak felsorolni a híveket, családonként vagy egyénenként, hanem ebbe a jegyzékbe be kell vezetni mindazon körülményeket, melyek az egyes hívőknek hitéletére vonatkoznak, az ily módon vezetett s időről-időre kiegészített jegyzék egyrészt az egész plébánia hitéletéről, annak hanyatlásáról vagy emelkedéséről világos képet tár a lelkipásztor elé, másrészt rámutat azon bajokra, hiányokra, mulasztásokra, melyeknek orvoslása a lelkipásztor kötelessége.

A lelkek jegyzékébe föl kell jegyezni tehát nemcsak a család minden egyes tagját, hanem azt is, megvan-e minden tag keresztelve, bérnálva, elvégzik-e a húsvéti gyónást és áldozást, minő házasságban élnek (vegyes, az egyházi törvényeknek megfelelő, tisztán polgári stb.), járulnak-e gyakran a szentségekhez, járnak-e rendszeren vásár- és ünnepnap a szentmisére, prédikációra, tagjai-e valamely testvérületnek vagy katolikus egyesületnek.

Németországban, főleg a Rajna vidékén remekül van megszerkesztve a híveknek ezen katasztere. Ott nem könyvet vezetnek a hívekről, hanem cédulakatalógust. Minden egyes családnak, sőt minden egyes felnőtt hívőnek megvan a maga cédulája, melyre föl van jegyezve minden adat, amit a lelkipásztor *in foro externo*⁸ a hívéről tud és ami érdemes a följegyzésre. Nemcsak hogy hány éves, nős-e, nőtlen-e, hanem hogy tisztán katolikus vagy vegyes házasságban él-e, ez utóbbi esetben van-e gondoskodás a gyermekek katolikus

⁷ a hívek nyilvántartási könyve

⁸ nyilvánosan

neveléséről; továbbá, hogy húsvétkor járult-e a szentségekhez, egyáltalában rendes templomlátogató-e, tagja-e valamely katolikus egyesületnek, járát-e katolikus újságokat, tagja-e a szociáldemokrata vagy a centrum-pártnak.

És ha a hívő elköltözik más plébániára, a plébános elküldi céduláját az új lelkipásztornak, aki ily módon a plébániáján letelepedett új hívőről teljes tájékozottságot nyer.

De nem a forma a fontos, hanem a lényeg. Akár cédulákon, akár rubrikázott könyvben, a hívők állapotáról egy áttekinthető és megbízható jegyzéknek kell lennie a plébánián, mert ez a kiinduló pontja egy belterjes, mindenre kiterjedő, mindent átölelő pasztorációnak.

Igaz, hogy az ilyen jegyzék elkészítése nem könnyű feladat és ehhez szükséges, hogy a plébános összes híveit ismerje; szükséges, hogy időről-időre minden egyes családot meglátogasson és így a családok beléletébe betekintsen. De hát ez a lelkipásztorkodásnak egyik legfontosabb feladata, melyet bármily nehéz is, teljesíteni kell. Addig nagyon messze vagyunk az apostoli lelkipásztorkodás eszményképétől, amíg a plébános nem igyekszik hívei közé vegyülni, őket mint apostol látogatva s a házi tűzhelynél is intve, tanítva, buzdítva és vigasztalva.

Látva a lelkipásztorkodás ideális magaslatát, s ezzel összehasonlítva a mi tényleges állapotainkat, szomorúan kell belátnunk, hogy nagyon elmaradottak vagyunk és sok mulasztást kell pótolnunk. Nálunk a plébános, még ha az apostolok lelkülete hevítené is, a legtöbb helyen képtelen volna arra, hogy híveit időről-időre végiglátogassa, hogy minden hívének portáján bekopogtasson s mindegyikhez elvigye a Krisztus békéjét és szeretetét. Nem képes erre a városi plébános a hívek nagy száma miatt, de nem képes a legtöbb falusi plébános sem a sok leányegyház, puszta, major, tanya miatt, melyek plébániája területén vannak. Nálunk a városokban mindennapi dolog, hogy egy-egy plébániának 10–15 ezer híve van; a fővárosban pedig a hívek száma ma is még 40–50 ezer, holott a proletárdiktatúra alatt (előzőleg ötven éven át nem alapítottak plébániát) 8–10 új plébániát szerveztek. Már pedig szakférfiak (elsősorban Swoboda Henrik prelátus, a bécsi egyetemen a lelkipásztorkodás tanára) rámutattak arra, hogy a plébános képtelen a reábízott hívek ezen kataszterét, a *de statu animarum* szülő könyvet pontosan vezetni, amint ezt az új egyházi törvénykönyv megkívánja, ha híveinek száma meghaladja a hatezret; a tízezret meghaladó plébániákon pedig egyenesen lehetlenség a komolyan vett lelkipásztorkodás.

Németország egyes vidékein (Trier) általános szabály, hogy mihelyt egy plébánián a hívek száma eléri a nyolcezret, a plébániát kettéosztják. Az új plébánia költségeit (templom és plébánia építése, a plébános és segédlelkészek fizetése) a hívekre kivetett kultuszadóból fedezik, mely adót maga az állam hajtja be.

Mindenesetre a városi belterjes pasztorációnak egyik előfeltétele, hogy a 20–30, sőt a 15–12 ezer hívőket számláló plébániák is két-három új plébániára osztassanak s fontos dolog, hogy az új plébániák a városok perifériáin, új részein állíttassanak fel. Ma is a legtöbb városban az a helyzet, ami volt ezelőtt száz esztendővel. A katedrális tőszomszédságában van 3–4 szerzetestemplom, míg azután az egész városban nincs egyetlen templom sem. Így a belvárosban élők dúskálnak a templomokban és papokban, a külvárosok szegény népének se papja, se temploma nincs; nekik messze utat kell megtenniök, sokszor sáros, rossz utakon, hogy vasárnap misét hallgathassanak.

Falusi plébániákon nem a nagy lélekszám, hanem a nagy távolság, a hívek szétszóródása az oka annak, hogy a lelkipásztor nem igen ismerheti meg híveit s viszont a hívek nem gyakorolhatják legegyszerűbb keresztény kötelességeiket. Vannak plébániák 8–10, sőt 15–20 filiával, majossal, pusztaival, amelyek egy-két órányira vannak az anyaegyháztól. Nyáron a mezei munkák miatt, télvíz idején a rossz utak miatt nem mehetnek a templomba, misét, prédikációt évszámra nem hallgatnak, papot évszámra nem látnak. Hasonló állapotok vannak az Alföldön a szétszórt tanyákon, amelyeknek lakói sem vallásos nevelésben nem részesülnek, sem közös istentiszteletben részt nem vesznek.

Ismerek nemcsak főúri, hanem főpapi nagy uradalmakat is, amelyekben 10–15 pusztá, majorság van száz meg száz cseléddel; de ezeken a pusztákon lelkipásztort sohasem látnak: ezeken mise, prédikáció sohasincs. A szegény cselédnépnek, gyermeknek, öregnek órák hosszat kell gyalogolnia, ha gyónni vagy misét hallgatni akar.

Ezek a tanyákon, majorságokban, pusztákon élő gazdák, zsellérek, munkások, cselédek a legnagyobb lelki elhagyatottságban és a legnagyobbfokú vallási tudatlanságban élnek s minthogy a velük született vallásos ösztönük és érzésük mégis kielégítést keres, a legképtelenebb babonákat üzik s közel állanak a bálványimádókhoz.

Igazi missziós területek ezek egy évezredes, gazdag hierarchiai berendezkedés keretében!

Égető szükség van arra, hogy a falusi plébániák oly módon rendeztessenek, hogy a puszták, majorok, tanyák népe is részesülhessen kellő vallásoktatásban, igehirdetésben, szentségekben és szentmisében. A leányegyházak nagy részét önálló plébániává kell átalakítani; ahol ez nem lehetséges, annyi segédlelkészi állást kell szervezni, hogy az Isten igéje és Krisztus szentségei a legkisebb faluba és tanyára is eljussanak. Miként a misszióterületeken, itt is menjen a lelkipásztor kocsin vagy lóháton egyik tanyáról a másikra; misézzon, prédikáljon, gyóntasson, a gyermekeket oktassa a káté igazságaira. Ha nincs kápolna, be kell rendezni az iskolát vagy bármely más helyiséget szükségképpén, vigyen magával hordozható oltárt s legyen meggyőződve, hogy az angyalok és Isten szent fölsége éppoly kedvesen tekintenek le erre a szükségképpén végzett szent cselekményre, mint a nagy székesegyházak pompájában csillogó liturgiára.

Ki bírja meg mindennek a költségét? gondolja egy-két kicsihitű. De én nem a költséget nézem, hanem inkább azt a felelősséget, mely a püspököt terheli, ha nem igyekszik ezen az iszonyú lelki ínségen és éhségen segíteni. Ő tőle kéri számon Isten azt a sok ezer lelket, akiknek nem volt vezetőjük, pásztoruk, plébánosuk! Ő, ha átérzi a püspök ennek a felelősségnek a súlyát, akkor meglesznek a költségek az új plébániák, káplánások szervezéséhez. Mert akkor odaadja a püspök először a saját jövedelmének nagyrészét erre az eminenter egyházi célra, majd keresi és megtalálja mindazon forrásokat, elsősorban a hívek áldozatkészségét, amelyekből mindezen szükségletek fedezetet nyernek. De az első, hogy maga a püspök belássa a jelen helyzet tarthatatlanságát és érezze, hogy az ő kötelessége ennek megváltoztatása. Ő a főpásztor, ő köteles egyházmegyéje minden hívének pásztor adni, aki a híveket az evangélium áldásaiban, a szentmise és a szentségek kegyelmeiben részesítse, oly módon, hogy minden hívő rendkívüli nehézségek és áldozatok nélkül teljesíthesse keresztény kötelességeit. Ma pedig vannak egyházmegyéék, melyekben a hívek ezrei csak rendkívüli áldozatok útján juthatnak hébe-korban prédikációhoz, miséhez, szentségekhez. Félő, hogy ezen hívek nagy része teljesen elvész az egyházra nézve. Nem is volna csoda! Hisz az egyház nem tett értük semmit És miért nem tett? Mert a főpásztorok nem ismerték a bajt, nem ismerték a viszonyokat. Nem ismerték, mert nem látogatták az egyházmegyéét, nem igyekeztek személyesen meggyőződni a hívek szükségleteiről, a pasztoráció hiányairól. A bérmutak nem egyházlátogatások. Ez utóbbiakra nem gondoltak. Az új egyházi törvénykönyv azonban a püspöknek szigorú kötelességévé teszi, hogy évenként végezzen egyházmegyei látogatásokat, oly módon, hogy öt év alatt az egész egyházmegyéét meglátogassa, még pedig ő maga személyesen és csak ha akadályozva van, helynöke vagy más által végeztesse az egyházmegyei látogatást. (343.1. §.) Ha pedig a püspök elmulasztaná az egyházmegyei látogatást, ezt a Szentszéknek tett előzetes jelentés után az érsek végzi el. (274. 5.)

Meg vagyok arról győződve, hogy ha a püspökök az egyházi kánonoknak megfelelően elvégzik az egyházmegyei látogatásokat, megszűnik az a sok visszásság, melyek a lélekmentés magasztos munkáját annyira megnehezítik.

Főpásztorok, nézzetek körül egyházmegyéitekben, de járjátok be a sok elhagyatott tanyát, pusztát, majorságot, filiát is. Küldjétek oda is apostolokat, papokat, hitoktatókat,

hithirdetőket, ők is a ti nyájak! Adjatok nekik pásztorokat! Küldjétek oda is munkásokat: nagy lesz az aratás.

Két középpontja van a lélekmentés apostoli munkájának: a plébánia és az egyházmegye; a püspök és a plébános az apostoli munkavezetők. A plébános készíti el a hívek kataszterét, a püspök az egyházmegyéét. A plébános igyekszik összeköttetésben lenni minden egyes hívével. A püspök nem érintkezhetik az egyházmegye minden hívével, de igenis minden lelkipásztorral s a hívek közül azokkal, akiket a lelkipásztorok hozzá utalnak vagy azért, hogy őket buzgóságukért kitüntesse és megjutalmazza, vagy pedig azért, hogy püspöki tekintélyének egész súlyával reájuk hatni s őket a botrány és a bűnös élet megszüntetésére, bűnbánatra, javulásra bírni igyekezzék.

Már az egyházi kánonok is arra utalnak, hogy a nagyobb bűnöket a püspök magának tartsa fenn.

De in foro externo is, ahol a pásztor intelme, kérése nem vezet eredményre, a püspök tekintélyének kell megkísérelnie a lélekmentést. Hajdan pl. elő volt írva (ma is így van Tirolban és Bajorországban), hogy minden plébános terjessze a püspök elé azon hívek nevét, akik a húsvéti gyónást és áldozást nem végezték el. Ezekre azután a püspök igyekszik hatni levélben vagy személyesen. Épp így kellene a püspök elé terjeszteni minden nagyobb botrányt s a püspöknek hivatása mindent elkövetni, hogy a botrányt megszüntesse vagy megakadályozza.

Évekkel ezelőtt hallottam a következő esetet. Egy igen előkelő kálvinista család leányát eljegyezte egy katolikus egyén s a leány hajlandónak látszott reverzálist adni a gyermekek katolikus nevelésére vonatkozólag. Mikor erről értesült a kálvinista lelkész, először maga kísérelte meg a leány lebeszélését, mikor ez nem sikerült, jelentette a dolgot a püspöknek, aki szintén személyesen elment a családhoz s akinek sikerült a leányt eltántorítani szándékától.

Nagyon sok esetben így kellene eljárniok a katolikus pásztoroknak és főpásztoroknak is. Akkor nem veszne el annyi hívő!

V. Munkások az Úr szőlejében

A püspök a főpásztor, a plébánosok a pásztorok. A püspök a gazda, a plébánosok az aratók. De nagy az aratás: *messis multa, operarii autem pauci*,⁹ kevés a munkás. Az aratók segédmunkásokra szorulnak, még akkor is, ha a legideálisabb módon egy-egy városi plébánián nincs 5–6 ezer hívőnél több; falvakban pedig, ahol több száz hívő található, önálló lelkipásztor van alkalmazva. A segédmunkások elsősorban a káplánok és a hitoktatók, másodsorban a szerzetesek, végül a világi apostolok. De a munkavezető a plébánián a plébános, az egyházmegyében a püspök. És a munka igazán csak akkor sikeres, ha a segédmunkások teljes összhangban és egyetértésben dolgoznak a vezetőikkel.

Városokban, különösen sok nehézséget okoznak az iskolák, melyekben a hitoktatás igen nagy terhet ró a különben is nagyon elfoglalt városi papság vállaira.

Miért is nagyobb városokban külön hitoktatói állások vannak szervezve, egyik-másik helyen elég nagy számban. Nem tudom, nem volna-e helyesebb, ha a hitoktatók is segédlelkészeknek volnának beosztva, oly módon, hogy minden hitoktató végezzen lelkészi szolgálatokat is, amint minden káplán legyen hitoktató is. A pap lelkületére, buzgóságának irányítására sokkal helyesebb a többirányú lelkipásztori működés, mint csak kizárólag akár a hitoktatás, akár a keresztelés és temetés, vagy anyakönyvvezetés.

De azzal is számolni kell, hogy az egyháznak nem lesz elég papja – sok helyen már nincs is – az összes városi iskolákban a hitoktatás végzésére. Be kell vonni a világi elemeket is a hitoktatásba. Illetve elsősorban az apácákat. Apácaiskoláknak a már is nagy paphiány mellett papi hitoktatókat nem adnék. A hitoktatást, kellő előkészület után, végezzék el az apácák. A püspöki biztos vagy az egyházi tanfelügyelő legyen ellenőre és irányítója az oktatásnak.

De az apácaiskolákon kívül a világiak is megbízhatók a hitoktatással. Elsősorban a nőtanítók. A nőben több a melegség, a közvetlenség, a lelkesedés, mint a férfiban, – úgy hogy a nőhitoktatók, ha erre kellő előképzettséggel és hajlammal bírnak, a papi hitoktatókat könnyen pótolhatják, sőt sok esetben ezeknél több eredményt érhetnek el. Természetes azonban, hogy a világi hitoktatóknak is (férfiaknak, nőknek) a kellő előképzettséggel kell bírniuk. A budapesti angolkisasszonyok Ward Mária-kollégiumának egyik célja világi hölgyeket a hitoktatásra előkészíteni. A férfi- és nőtanító-képzőkben a hitoktatásra az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani. Az egyházi hatóság is megkönnyíthetné a világi hitoktatók kiképzését azzal, ha a tanítóképzőknek, valamint a Ward Mária-kollégiumnak megadná az engedélyt hitoktatói képesítő oklevelek kiállítására, a megfelelő vizsgák után.

Városi iskolákban világi hitoktatók alkalmazása előbb-utóbb elkerülhetetlennek látszik. A falusi iskolákban azonban föltétlenül szükséges, hogy a lelkipásztor, a plébános vagy a káplán végezze a hitoktatást. De a leányegyházakban is, a majorok és puszták iskoláiban is. Ha nem is rendszeren, de mégis évenként gyakrabban jelenjék meg ezekben is. Fölötte szomorú, hogy némely vidéken az iskolásgyermek papot sohasem lát az iskolában s a tanító hitoktatása nem áll többől, mint a káté és biblia bemagoltatásából és gépíes kikérdezéséből. Ezért oly tudatlanok, oly tájékozatlanok vallási dolgokban a falusi és pusztai (tanyai) gyermekek!

A legelső azonban, hogy azon falusi és pusztai iskolák számára, amelyekben egyhamar nem lehet remélni, hogy maga a lelkipásztor végezhetné rendszeren a hitoktatást, gondoskodás történjék olyan ábécés és olvasókönyvekről, melyekben a hitoktatás anyaga fel legyen dolgozva, hogy azok a pusztai és falusi gyerekek ne csak a kátét és bibliát emlízzék be – aminek igen kevés a haszna – hanem a káté és biblia anyaga mindennapi olvasmányaikba is bele legyen szöve. Úgy tudom, ily irányban már tett is kísérletet a Szent István Társulat, de

⁹ Lk 10,2

részint nem talált kellő megértésre, részint maga az olvasókönyv sem sikerült eléggé. De ez ne kedvetlenítse el a kiadó társulatot. Nézetem szerint a falusi, pusztai, tanyai gyermekek vallási életének és pasztorációjának hathatós támogatója lenne egy olyan ábécés és olvasókönyv, amely képeiben és szövegében a káté és a biblia főbb igazságait és a hitélet főbb mozzanatait (ünnepeket, misét, szentségeket) a gyermekek elé tárná s így az olvasókönyv bizonyos tekintetben a káté és a biblia magyarázója lenne. Nagyon szeretném az illetékes egyházi hatóságok figyelmét ráirányítani az olvasókönyv ezen új típusára!

A lelkipásztoroknak rendkívül hasznos segéd munkásai a *szereztespapok*, akik rendes körülmények között plébániákat ugyan nem vezetnek, mégis kiveszik részüket a lélekmentés, a lelkipásztorkodás nagy munkájából közvetve és közvetlenül.

Közvetve, amennyiben a lelkipásztorok lelki vezetésére vannak hivatva. A szerzetesek a lelkipásztorok lelkipásztorai: a plébánosok, káplánok, hitoktatók gyóntatói, lelki vezetői. Az Úr szőlejében fáradó munkásnak is szüksége van néha orvosra, vigaszra, bátorításra, irányításra. Az emberi természetben rejlik, hogy nem szívesen fedjük fel lelkünk sebeit, bajait, gyarlóságait azok előtt, akikkel jó barátságban élünk, gyakran együtt vagyunk, akiknek hibáit, gyengeségét jól ismerjük. Ezért nem szeretnek a világi papok sem gyónni saját plébánosuknak vagy a szomszéd kollégának, hanem inkább fölkeresik a szerzeteseket. Már ez okból is nagy jótétemény, ha az egyházmegyében többfelé vannak szerzetesházak, melyekben az illető vidék papsága megtalálja lelki vezetőjét. Sőt az volna a kívánatos, ha a szerzetesházak úgy volnának berendezve, hogy azokban a világi papok az év bármely szakában lelkigyakorlatot végezhetnének. Az új egyházi törvénykönyv előírja, hogy minden világi pap legalább háromévenként végezzen lelkigyakorlatot, még pedig valamely kolostorban vagy a lelkigyakorlatok végzésére berendezett intézetben. Sokszor bizony költséges is, fáradtságos is messze utat tenni: Budapestre vagy Pozsonyba, vagy Grazba, Bécsbe, vagy csak a püspöki székhelyre is a lelkigyakorlatok végzésére. Különben is a püspöki székhelyen végzett tömeges papi lelkigyakorlatnak sok esetben édeskevés a haszna!

Mennyire előnyös volna, ha az egyes vidéki szerzetesházakban, nem véve ki a tanítószerzeteket sem, olyan volna a szerzetesek szelleme és a rendházak berendezése, hogy azokban mindig található helyet és alkalmas lelkivezetőt a lelkigyakorlatokat végezni akaró világi pap, aki ily módon elvégezhetné lelkigyakorlatait az év azon részében, melyben leginkább ráér arra. Ily módon minden egyes szerzetesház egy-egy lelki oázis lenne a lelkipásztorkodásban agyonfáradt világi papokra nézve s ez lenne mindenestre a legalkalmasabb áthidalása annak az űrnek, mely a világi papokat és a szerzeteseket egymástól elválasztja.

De közvetlenül is befoly a szerzetes papság a lélekmentés nagy munkájába.

A szerzetesek nagyobb gondot fordíthatnak templomaikra, az istentisztelet fényére, a prédikációra, mint a magányosan álló és sok más munkával túlterhelt lelkészek. Sőt már a különféle ájtatosságok és testvérületek révén is különös vonzóerőt gyakorolnak a hívekre.

De a szerzetesek elsősorban a gyóntatásban vannak nagy segítségére a lelkipásztornak.¹⁰

Ha a rendes lelkipásztorokat, plébánosokat és káplánokat az orvosokhoz hasonlítjuk, a szerzetesek a specialisták, akiket szabályaik és életmódjuk egyenesen arra köteleznek, hogy elmélyedjenek a hittudományokba, az aszkézisbe, a misztikába és mindez képesíti őket arra, hogy az emberi szív legkülönlegesebb hullámzásait és betegségeit is könnyen fölismerjék és gyógyítani tudják. Maga a nép kiérzi ezt józan eszével. Úgy hogy a nagy bűnös akárhányszor

¹⁰ Az új egyházi törvénykönyv ide vonatkozólag a 608-ik kánonban így szól:

1. §. Curent Superiores, ut religiosi subditi, a se designati, praesertim in dioecesi, in qua degunt, cum a locorum Ordinariis vel parochis eorum ministerium requirunt ad consulendum populi necessitati, tum intra tum extra proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva religiosa disciplina, libenter praestent.

2. §. Vicissim locorum Ordinarii ac parochi libenter utantur opera religiosorum, praesertim in dioecesi degentium, in sacro ministerio et maxime in administrando sacramento poenitentiae.

kétnapi utat is megtesz, csak hogy egy szerzetesnek gyónhassa meg azt, ami a szívét nyomja. Másrésztől azok is, akik a keresztény tökéletesség magaslataira akarnak emelkedni, inkább keresik a szerzetesgyóntatót, mint a világi papot.

De van egy más oka is annak, hogy a nép általában jobban szeret a szerzeteseknél gyónni, mint a világi papoknál. Azért, mert a szerzetesekkel az életben kevesebbet érintkeznek. A világi egyén sem szeret gyónni annál a plébánosnál vagy káplánnál, akivel mindennap találkozik, egy társaságba jár, esetleg együtt szórakozik. Főleg az értelmiség körében tapasztalhatjuk ezt. Innét van, hogy oly vidékeken, melyeken nincs szerzetesház, az értelmiség osztályából az egyébként vallásukat gyakorló nők és férfiak közül csak igen kevesen végzik el még a húsvéti gyónásukat is. Ahol szerzetesház van, ott legalább is húsvétra mindazok meggyónnak, akik valamit adnak vallásukra. Mindezt sokszoros tapasztalat alapján mondom. Valóban szerencsés az az egyházmegye, amelynek különböző részein szerzetesházak vannak: minden egyes szerzetesház a hitélet emelésének többé-kevésbé hathatós eszköze, az illető szerzetesek jámborságának és buzgóságának arányában.

De főleg nagyvárosokban nem nélkülözheti a lelkipásztorkodás a szerzeteseket, bár a plébániák közvetlen vezetését maga az egyház sem óhajtja a szerzetesekre bízni.

VI. Világi apostolok

Korunk pasztorációjának már a háború előtt is égető szüksége volt a világi apostolokra, főleg nagyvárosokban: ma pedig tekintve az I. fejezetben körvonalozott társadalmi sebeket és betegségeket, a lelkipásztorkodás világi apostolok nélkül egyes helyeken s egyes társadalmi rétegekkel szemben még falvakban is csődöt mond, lehetlenné válik; miért is rendkívül fontos a világi apostolok toborzása és a világi apostolkodás megszervezése elsősorban a városokban, de a legkisebb faluban is, a falu viszonyainak megfelelően.

A világi apostolkodás nem új dolog az egyházban, legföljebb a neve új. Már az őskeresztény egyházban is van a világi apostoloknak egész szervezete. Ezek voltak az özvegyek, akik az egyháziak vezetése és irányítása mellett segítségére voltak a püspököknek és a papoknak. Ilyen világi apostolok voltak nálunk a török hódoltság idején a licenciátusok, jámbor laikusok, akik a papok helyett előimádkoztak a templomban, felolvasták a vasárnapi perikópákat, litániákat tartottak, kereszteltek, a hitoktatást végezték s a holtakat eltemették. Ilyen világi apostolok ma is misszióterületeken a *katekisták*, akik elvégzik a papnak mindazon teendőit, melyek nem tételezik föl a paprend szentségét.

Nálunk is van, Istennek hála sok jámbor egyén, férfi és nő, akik nem léphetnek ugyan sem zárdába, sem egyházi pályára, de szívesen résztvesznek a lélekmentés nagy munkájában, kész örömmel beállnak a pap előfutárjának, hírnökének, útja készítőjének – csak szervezni kell őket s a munkára kitanítani.

A világi apostolkodás gondolatát be kell vinni már a hitoktatásba s azt ily irányban kell kifejleszteni az elemi iskolától kezdve végig. Az iskolás gyermekek lelkébe kell beojsítani az apostolkodás eszméjét. Nem is sejtjük, hány és hány ártatlan szívben fog ez megfogamzani és mély gyökeret verni. A gyermekek révén küldhetjük szociáldemokrata, hitetlen vagy közömbös iparos és úri családokba az evangélium igéit, melyek gyermekajkáról sokszor nagyobb hatást keltenek, mint a szószékről. Gyermekeapostolok lehetnek haldoklóknál és megrögzött bűnösöknél a megtérés előidézői, vagy nagy botrányok megszüntetői.

Rendkívül fontos, hogy a *tanítótság* is meg legyen nyerve az apostolkodás ügyének. A tanító mintegy veleszületett munkatársa, világi káplánja a lelkipásztornak; egyetértéssel és harmonikusan együttműködve rendkívül üdvös hatást gyakorolhatnak a hívek hitéletére.

Sajnos, a férfitanítók nagy része nem abban a szellemben él, amelyből az apostolkodás sarjadzik. Sőt már a Károlyi-forradalom, még inkább a kommunizmus alatt a katolikus tanítók egy része a papság, az egyház, a vallás ellen foglalt állást.

A férfitanítótság ezen nem örvendetes irányzatának sok egyéb okon kívül mindenesetre maga a tanítóképzés is egyik oka. Valljuk meg őszintén – a beteg meggyógyításának első föltétele a betegség őszinte föltárása – hogy a katolikus tanítóképzők meglehetősen mostoha elbánásban részesültek eddig. Mindenesetre azért is, mert két évtized óta a tanítóképzők államosítása a levegőben volt, nagy politikai pártok programját képezte, de azért is, mert a tanítóképzés fontosságát az illetékes körök kellően nem méltányolták. Mindez megbosszulta magát. Csak egy példát hozok fel. A tanítóképzőkben a nevelés- és oktatástan mellett szervezettant is előadnak, amely az iskolák jellegével, azoknak a községhez, államhoz, egyházhoz való viszonyával foglalkoznak. A katolikus tanítóképzőkben oly színtelen-vértelen ez a szervezettan, hogy ebből a tanítójelölt nem tanulja meg a vallásos, felekezeti iskolát becsülni, sőt azt sem tanulja meg, hogy a felekezeti iskola legalább is annyira függ az egyháztól is, mint az államtól. A tanítóképzők nívóját kell emelni, rátermett, képzett és okleveles tanerőkkel s emellett nagy gondot kell arra fordítani, hogy a jövő tanítótság elméletben is, de gyakorlatban is mélyen vallásos legyen.

Sokkal jobb a tanítónők szelleme, akik katolikus tanítónőképzőkben (mind apácázárdák) végezték tanulmányaikat. Ezeknek nagy többsége könnyen megnyerhető a világi apostolkodás eszméjének.

A tanítóképző-intézetekben a pedagógián kívül tanítani kellene egy kis, a tanítók igényeinek megfelelő hodegetikát is – amint ezt tanítják a Ward Mária-kollégiumban – amely útmutatásul szolgál arra, hogyan vehet részt a tanító a plébánossal karöltve, a lélekmentés nagy munkájában.

Ma már minden nagyobb városban vannak *férfi- és nőkongreganisták*. Ezeket már maga a kongregáció szervezete serkenti az apostolkodásra. Csak nem szabad őket magukra hagyni. Be kell illeszteni az ő munkájukat a plébánia, illetve az egyházmegye pasztorációjába. A Mária-kongregációk egy-egy láncszem, egy-egy forgókerék a plébánia, illetve az egyházmegye nagy gépezetében; mindezeknek tehát a plébános, illetve a püspök szolgálatára kell állniok, aki az egész gépezetet mozgatja, akinek tehát nemcsak minden egyes alkatrészt kell ismernie, hanem mindegyiket a saját helyén kell alkalmaznia, mert csak így módon lesz tökéletes a gép munkája.

A kongregációkon kívül a világi apostolkodásnak alkalmas szerve az *Oltáregyesület*, melyet minden plébánián könnyű megalakítani. Az Oltáregyesület munkakörébe kell bevonni faluhelyeken és kisvárosokban a templomok tisztántartását, az egyházi ruhák mosását, vasalását, javítását, az oltároknak virágokkal való földíszítését.

Az Oltáregyesületek tagjai igen alkalmasak a betegek látogatására és azoknak a szentségek felvételére való előkészítésére; a katolikus sajtótermékek terjesztésére, valamint a húsvéti gyónás és áldozás szorgalmazására azoknál, akik ezen fontos keresztény kötelességet elhanyagolják. Ugyanígy a *harmadrendek* tagjai is.

Azonban a nagyvárosokban a lelkipásztori működés támogatására, a lelki éhség és ezerfajta lelkinyomor enyhítésére mindez nagyon kevés.

A kongreganisták, az Oltáregyletek tagjai, a tanítók és tanítónők, a többi jámbor hívek, a harmadrendek az apostolkodást legfőbb mint mellékfoglalkozást, hivatásos teendőik, családi dolgaik elvégzése után vállalhatják s épp ezért rendszeresen és hivatásszerűen nem gyakorolhatják. Holott a nagyvárosokban, főképp a fővárosban, a pasztorációnak szüksége van egy olyan lelkes gárdára, amelynek tagjai életfeladatuknak tekintik az apostolkodást, épp ezért erre rendszeresen előkészülnek s ezt hivatásszerűen gyakorolják is.

Ezzel a problémával a külföldön már sokat foglalkoztak; elméletben és gyakorlatban sokat kísérleteztek, anélkül, hogy kielégítő eredményt, kialakult szervezetet, biztosan irányító elveket tudnának felmutatni. A múlt év (1918) őszén bejárta a lapokat egy hír, hogy Németországban megnyitották a nők előtt a teológiai fakultásokat, protestánst és katolikust egyaránt, hogy a nőket kiképezzék a papok helyettesítésére, minthogy a hosszas háború folytán ijesztő méretet öltött a paphiány. Mi e tekintetben szerencsésekknek mondhatjuk magunkat, mert nálunk van egy olyan szervezet, amely a világi apostolkodást hivatásszerűen végzi, életfeladatának tekinti. Ez Prohászka Ottokár és Farkas Edith alkotása: a *Szociális Missziótársulat*.

Prohászka nagy szelleme e téren is megelőzte korát. Az ő satekintete meglátta, hogy mily becses szolgálatokat tehet az egyháznak egy oly szervezet, amelyben hivatásszerűen foglalkoznak a szociális nyomor és betegség minden nemével, a bűnözés minden csirájával. De meglátta azt is, hogy ezt a szervezetet nem lehet a meglévő szerzetesrendek és apácakongregációk mintájára alkotni, amelyeknek szabályzata és ruházata nem engedi meg azt a szabad mozgást, melyet a szociális bajok felkutatása és orvoslása természetesen megkíván. Ezen elvek alapján alakult ki a női patronage-ból, amely szintén a világi apostolkodásnak egy neme, Prohászka irányítása és Farkas Edith vezetése mellett a Szociális Missziótársulat, amelynek tagjai élethivatásuknak tekintik a szociális betegségek gyógyításában segédkezni az egyháznak, államnak és a társadalomnak.

A Szociális Missziótársulat egy újfajta női kongregáció az apácák hitével és buzgóságával, de az ő helyhez kötött fegyelmük és jellegzetes ruházatuk nélkül. De különbözik tőlük a működés terét illetőleg is. Az apácarendek vagy csak kontemplatív életet folytatnak, vagy tanítással és betegápolással foglalkoznak. A missziós nővérek működési köre felöleli az irgalmasság összes testi és lelki cselekedeteit a börtönökben, az utcákon, a munkásnegyedekben, a pince- és padláslakásokban, az ellenség által feldúlt vidékeken; ezenkívül foglalkozik a modern feministamozgalom összes problémáival is, az állásközvetítéstől kezdve az irodalmi működésig, a női klubtól egész a politikáig.

Napjainkban talán éppen politikai téren fejt ki nagyobb tevékenységet. De hát napjainkban a politika is sorsdöntő szereppel bír hazánk és nemzetünk egész jövő fejlődésére. Nem vehetjük tehát rossz néven a Szociális Missziótársulatnak sem, hogy ezekben a kritikus időkben tevékenységét elsősorban a keresztény nők politikai szervezésére fordítja.

A Szociális Missziótársulat nem pótolja az apácarendeket, nem is akar azon a téren működni, melyen az apácázárdák oly áldásos tevékenységet fejtenek ki. A Szociális Missziótársulatot a modern nagyvárosi élet olyan lelkiszükségei teremtették meg, melyeket sem az irgalmasnénék, sem a többi szerzetesnek nem is ismernek s amelyeknek gyógyítgatására egész életmódjuk miatt nem is alkalmasak.

A Szociális Missziótársulat mintegy katolikus üdvhadsereg, amelynek sötétkék fátyolos lelkes tagjai mindenütt ott teremnek, ahol a bűnözés csírája felüti magát; ott teremnek, hogy a keresztény nő állhatatosságával, türelmével, szeretetével, gyengédségével kitépjék ezt a csírat, vagy legalább is a környezetet megóvják ennek mérges párájától.

A Szociális Missziótársulat alkalmas arra, hogy az evangélium vigaszát elvigye oda is, ahová a papok nem férközhetnek: a bűntanyákra, az utcák kitaszítottjai, a vallástól és egyháztól teljesen elszakadt szociáldemokraták közé is. Alkalmas arra, hogy megtörje a szíveket takaró jeget, hogy utat készítsen Istennek és szolgálóinak, a szentségeknek és a kegyelemnek ott is, ahol már mindent elveszettek vélünk.

A Szociális Missziótársulat tehát a nagyvárosi pasztoráció egyik legkiválóbb segítsége. Hiszem, hogy ez a hazánkban már is nagy áldással működő társulat megnyeri idővel a Szentszéktől is a helybenhagyást s így be fog illeszkedni a kánonilag helybenhagyott női kongregációk sorába s mint ilyen a szerzetesélet egy új alakulásának lesz a kiinduló pontja. A szerzetesség ugyanis nem megkövesült intézmény, amelynek új formái nem keletkezhetnének vagy amelyet a modern idők és emberek szükségletei érintetlenül hagynának.

Maga az egyház története mutatja, hogy korok szerint új és új formái keletkeztek a szerzeteséletnek. Első volt a remeteség, majd keletkezett a szerzetesség az ő monostoraival; új fejlődés a szerzetesélet terén a kolduló rendek, ismét új fejlődés a szerzetespapok és kanonokok rendjei, majd a különböző férfi- és női kongregációk egész napjainkig. A szerzetesélet fejlődése tehát nincs lezárva és a Szociális Missziótársulat ennek a fejlődésnek egy igen figyelemre méltó alakulata, amely a nagy lelkiéhség és ínség korában a lélekmentés magasztos munkájában rendkívül nagy jelentőséggel bír. Bár minden városunkban volna már otthona és működési köre ennek a megbecsülhetetlen intézménynek.

Korunkban, amidőn rémítő arányokban megsokasodtak a lelkipásztor feladatai a modern kultúra okozta ezer meg ezer lelki és erkölcsi betegséggel szemben és amikor főleg nagyvárosokban mindezek orvoslására teljesen képtelennek érezte magát a nagyvárosok növekedésével semmi arányban nem álló csekélyszámú papság: maga az isteni Gondviselés jött mintegy a papság segítségére, fölkelte a művelt társadalomban az *embermentés* nemes és nagy gondolatát. A XIX. század utolsó és a XX. század első tizedében vált termékennyé az embermentés nagy gondolata a művelt társadalomban. Sorra alakultak egyesületek és társulatok, melyek az emberi életet, egészséget és erkölcsöket fenyegető veszedelmek elhárítását, betegségek gyógyítását tűzték ki célul. Csecsemővédő, anyavédő egyesületek, lelenházak, szanatóriumegyesületek, egyesületek a leánykereskedelem, a prostitúció és a

pornográfia ellen, az alkoholizmus pusztításai ellen, a fiatalok bűnösök megmentésére, fogház- és vasúti missziók stb. És a művelt társadalom tagjai mintegy a modern műveltség követelményének tekintették, hogy kiki tehetsége szerint résztvegyen az embermentés nagy munkájában.

Mindezen embermentő egyesületek bizonyos mértékben a lelkipásztor előfutárjai; hisz az embermentés alig történhetik meg lélekmentés nélkül, – a lélekmentésnek pedig legfőbb szere az igazi vallásosság.

Sajnos, a papság ezen egyesületekkel szemben nagyon tartózkodó állást foglalt el, egyrészt azért, mert ezen egyesületek nem felekezeti alapon szervezkedtek, másrészt mert a zsidók és a szabadkőművesek mindezen egyesületeket hathatós pártfogásban részesítették, ami azt a látszatot keltette, hogy ezek a szabadkőműves szellem szüleményei. Nézetem szerint hiba volt, hogy a papság ezen egyesületekkel szemben tartózkodó volt, holott éppen arra kellett volna törekednie, hogy ezen egyesületek vezetésében és irányításában magának kellő befolyást biztosítson. Ami könnyen megtörténhetett volna: mert ezen egyesületek vezetői is elismerték és elismerik (még a zsidók és a szabadkőművesek is), hogy a vallásnak nagy befolyása van a társadalmi betegségek gyógyítására, hogy a vallásnak nagy szerepe van az embermentés nemes munkájában.

Annál sajnálatosabb, hogy a papság távortartotta magát ezen egyesületektől, mert ily módon ezekben csakugyan majdnem egyeduralomra jutottak a szabadkőművesek és a zsidók, akik tagadhatatlanul nagyobb érdeklődéssel, áldozatkészséggel és személyes munkával támogatták ezeket az egyesületeket, mint a katolikusok.

A forradalmi idők ezen egyesületek működését is megbénították; de, hiszem, a békésebb viszonyok bekövetkeztével mindezen egyesületek újra és nagyobb lendülettel fognak a munkához. Óhajtandónak tartom, hogy a lelkipásztorok, sőt egyáltalában a papság és a hívő katolikusok minél nagyobb számmal és minél öntudatosabban vegyenek részt az embermentés ezen sokfelé irányuló munkájában s az ő részvételük biztosítsa azt, hogy ezen egyesületek ne a hitelenség vagy hitközönyösség melegágyai legyenek, hanem hatalmas segítői a lelkipásztoroknak oly területeken, amelyeken magára hagyatva alig tudna valamit is tenni a veszedelembé sodort lelkekért.

VII. Alkalmazkodás a hívekhez

De térjünk vissza a városi pasztorációhoz. A plébános nem képes megismerni személyesen híveit, mert nagy a számuk, másrészt a plébánosnak annyi más dolga is van, hogy nincs arra ideje, hogy a híveket meglátogassa. Ez volna pedig az eszmény, amely után törekedni kell, amelyről teljesen lemondani nem szabad. A lelkek kataszterét azonban, a de statu animarum szóló könyvet össze kell állítania, úgy ahogy tudja (accurate pro viribus). Viszont a híveivel is kell keresnie valamelyes kontaktust, még pedig valamennyivel. Ha nem mehet hozzájuk személyesen, levél vagy újság révén érintkeznek velük. De azt éreznie kell minden hívőnek, hogy van pásztor, aki törődik vele, aki őrökdi fölötté, aki imádkozik és miséz érette.

Ha egy városi plébános elfoglalja a plébániát, minden hívőnek (a liber de statu animarum alapján) küld egy levelet (nyomtatott értesítést), amelyben az illető hívőnél vagy családnál bemutatkozik, jelenti, hogy ő lett a pásztor, aki mindent el fog követni hívei javára s az ő jóindulatukat kéri működéséhez, egyszersmind közli a plébánia-templom istentiszteletének rendjét, esetleg az órákat, melyekben ő maga gyóntat vagy híveket fogad.

Valahányszor új hívő telepszik meg a plébánia területén – ezt a lakásbejelentő hivatal révén könnyen megtudhatja, amely rendszerint készségesen közli az évnegyedes vagy havi változásokat – ehhez azonnal küld levelet (lehet nyomtatvány is), amelyben üdvözlí új hívét, felajánlja neki szolgálatait, közli vele a plébánia-templom istentiszteletének rendjét s a plébánia keretében működő katolikus egyesületek jegyzékét is. Ez a figyelem sokszor a hitben közömbös egyéneknek is jól esik s őket arra bírja, hogy a papnál látogatást tegyenek; a nagy városok tömkelegében elmerült szegény cselédek és munkások lelkületére pedig megbecsülhetetlen hatású. Látják, hogy ha mindenki elhagyta is őket, a pap, a jó pásztor nem hagyja el, szemmel kíséri, őrökdi felettük.

A városi hívekkel való érintkezésnek egy másik eszköze az újság: az *Egyházi Tudósító*, amely tulajdonképpen nem más, mint a plébános szócsöve, amelyben a plébános szól azokhoz a hívekhez is, akiket személyesen nem ismer, sőt azokhoz is, akik a templomba nem járnak vagy nem járhatnak. Örömmel láttuk, hogy hazánkban az utolsó években számos városban kelt életre az Egyházi Tudósító, amely a városi lelkipásztorkodásnak egy jelentékeny segédeszköze. De csak akkor, ha teljesen e célra szolgál. Ez nem lehet szórakoztató újság vagy szépirodalmi lap: ez a plébánia hivatalos közlönye. Közli az istentisztelet rendjét a plébánia területén levő minden templomban és kápolnában (a szerzetesekében is). Közli a vasárnapi leckéket és evangéliumokat, esetleg egy-egy a plébánia-templomban már elmondott szentbeszédet, megemlékezik a hétközben előforduló szentek ünnepeiről és liturgikus napokról. A szentmiséről, az egyházi évről, a szentségekről és szentelményekről folytatólagos cikkekben kimerítő oktatást nyújt. A plébánia területén levő katolikus egyesületek és testvérületek működéséről, gyűléseiről, ünnepeiről tájékoztatja a híveket. Ennyi és semmi más. Mihelyt többet markol, célját téveszti.

De természetesen az Egyházi Tudósító csak akkor tekinthető a lelkipásztor igazi szócsövének, ha az összes hívekhez eljut. Miért is az a leghelyesebb, ha az Egyházi Tudósítót megküldik minden családnak és minden önálló hívőnek, tehát azoknak is, akik nem fizetnek elő a lapra. A jámbor hívek előfizetése és adományai pótolhatják az ily módon fölmerülő költségeket.

A régi jó időkben elég volt a harang szava, mely végigzúgott hegyen-völgyön, falvakban és városokban; behatolt minden utcába, minden házba. A harangzúgást megértette szegény-gazdag egyaránt. Jól ismerték a harang szavát. Az egyik imádságra hívta a híveket (Úrangyala), a másik misére vagy vecsernyére; ismét egy másik jelezte, hogy egy lélek

vivődik a halállal (lélekarang), egy másik, hogy halott van a községben (kiharangozás). A harangozás jelezte azt is, hogy ünnep, vasárnap van, amikor szünetel a munka s a templomjárás kötelesség.

Kis falvakban ma is így van. De a városokban már elfelejtene az emberek figyelni a harangok szavára s ha figyelnek is, már nem értik, hogy mit hirdetnek az ércnyelvek. Sok helyen meg nem is hallik már harangszó, elnyomja azt a városok lármás zaja, vagy nincs is templom, amelynek a tornyából szétáradna a hívókhöz a harang szava, mely Istenre, lélekre, örökkévalóságra figyelmeztet.

Szükség van tehát más figyelmeztetőkre. Annál is inkább, minthogy a városi ember mindennel inkább törődik, mint vallásos kötelességeinek teljesítésével. De meg el is van kényeztetve. Minden máshoz meghívják; felolvasásra, előadásra, bármiféle ünnepélyre. A legváltozatosabb reklámokkal hívják föl a figyelmét mulatságokra, színelőadásokra, mozikra. Úgy hogy csak azt tartja fontos dolognak, amire vagy meghívják vagy a reklám figyelmezteti.

Vegye tekintetbe a lelkipásztor is híveinek ezt a gyarlóságát. Hívja fel figyelmüket a templomra, a prédikációra, az egyházi ünnepélyekre és ájtatosságokra, a gyónásra és az áldozásra. Bizonyos mértékben a hirdetésnek, a reklámnak itt is van jogosultsága.

Svájci szállókban mindenütt ki van függesztve az illető hely istentiszteletének a rendje. Nápolyban előkelő szállóban láttam nemcsak az anglikán istentisztelet rendjét, hanem azt is, hol lehet a húsvéti áldozást elvégezni.

Tehát hirdetni kell az istentisztelet rendjét. Elsősorban a templomok ajtáin. Minden templomajtóra ki kell függeszteni a hirdető feketetáblát. Részletesen kell felsorolni, mely órákban van vásár- és ünnepnapokon, sőt hétköznapi napokon is mise (kis, nagymise), prédikáció, déleesti ájtatosság, katekézis, mikor és hol lehet gyónni. Nagyobb városokban tanácsos ezt a hirdetést több nyelven is (magyar, német, tót, esetleg román, francia) közzétenni. Főleg nem szabad kihagyni a hirdetésből a *gyónási alkalmakat* s azt sem, hogy *milyen nyelveken* lehet gyónni.

A budapesti egyetemi templom ajtaján már 8–10 év óta jelezve volt, hogy ott angol és francia nyelven is lehet gyónni, s egy egész sereg angol- és francianyelvű hívő végezte ott ájtatosságát.

Sőt a templomban is tanácsos a gyóntatószékeken is megjelölni, hogy milyen nyelven lehet gyónni. Ugyancsak helyes, ha a gyóntatószékeken jelezve van, hogy mely órákban található ott a gyóntató.

De nem elég a templom ajtaján kifüggesztett hirdetés. Sok ember nem áll meg a templomajtóban, hogy ott végigolvasson egy hosszú hirdetést. Más utakon-módokon is föl kell hívni a vallásgyakorlatokra a hívek figyelmét. Fentebb már említettem, hogy az Egyházi Tudósítónak is első és leglényegesebb hivatása a vallásgyakorlatok reklámozása. Ahol nincs Egyházi Tudósító, ott a helyi lap minden vásár- és ünnepi számában közölni kell az istentisztelet rendjét. Amint a helyi vonatkozású menetrendjét is gyakran közlik. Ez pedig annál sokkal fontosabb. Sőt nagyon helyes volna, ha a budapesti katolikus napilapok szombati vagy vasárnap reggeli száma közölné a budapesti összes katolikus templomok és kápolnák istentiszteletének pontos jegyzékét. Ne gondoljuk, hogy ez lehetetlen. A Germania minden vasárnapi száma közli az összes berlini katolikus templomok és kápolnák istentiszteleti rendjét, a Kreuzzeitung pedig az evangélikusokét. Mindenesetre ez annak a jele, hogy a berlini katolikusok és evangélikusok komolyan veszik keresztény kötelességeiket és nem zúgolódnak sem az újságírók, sem az olvasók azért, hogy hetenkint egyszer két-három hasáb csak istentiszteleti hirdetésekkel van telve, még pedig nem is a hirdető oldalán.

De még ez sem elég. Nagyon kívánatos, hogy minden városi plébániának meglegyen a maga nyomtatott reklám-cédulája (esetleg a plébániai templom képével). Ezen a cédulán legyenek felsorolva a plébánia területén levő összes templomok és kápolnák

istentiszteletének a rendje, a gyónási alkalmak s a plébánia területén levő katolikus egyesületek.

És azután nagy bőkezűséggel kell ezeket a cédulákat szétosztani. Ha valaki megjelenik a plébánián bármely ügyben (keresztelés, házasság, haláleset stb.), egy ilyen cédulát kell a kezébe nyomni. Az iskolás gyermekek révén évenként 2–3-szor lehet ezeket a cédulákat szétküldeni. Nagyobb ünnepeken a templom padjaira kitenni, azzal a figyelmeztetéssel, hogy elvihetők. Azt már fentebb említettem, hogy ha új hívő költözködik a plébániára, a plébános keresse fel őt egy levéllel, melyben közölje vele az istentisztelet rendjét.

Sőt Budapesten nagyon kívánatos és üdvös volna együttes jegyzéket készíteni az összes plébániákról és templomokról s ezt a fentemlített módokon minél gyakrabban szétosztani. A szétosztásban segédkezhetnének a világi apostolok (harmadrendek, Oltáregyesületi tagok, kongreganisták, Szociális Misszió) is, akiknek a révén a társadalom olyan rétegei közé is eljutnának, melyekhez a pap egyébként nem férközhetik. Ezt a jegyzéket meg kellene küldeni a budapesti összes nagy szállodáknak is.

De természetesen nemcsak az istentisztelet rendjének hirdetésére, hanem arra is nagy gondot kell fordítanunk, hogy ez a rend a hívek szükségleteinek, viszonyainak és körülményeinek megfelelő legyen. A városi lakosság életviszonyai az utóbbi ötven év alatt igen nagy változásokon mentek át: a városi nép máskor kel és máskor fekszik le, mint ezt dédapái tették. Holott az istentisztelet rendje sok helyen erre a változásra nem ügyel: ma is oly órákban vannak a misék, mint ezelőtt ötven évvel. Ismerek várost, melynek főtemplomában télen-nyáron reggel hat órakor van szentséges mise, amelyen a papon, oltárszolgán és kántoron kívül nincs senki jelen. Ismerek ismét más várost, melyben délelőtt tíz órakor van az utolsó mise; holott az úri nép nagy része még tíz órakor nem tud azon résztvenni. Alkalmazkodnunk kell tehát a misék beosztásában a városi nép életmódjához. Nagyvárosokban, elsősorban Budapesten, igyekezni kell arra, hogy lehetőleg minden igény kielégíttessék. Kora reggeltől késő délig minden órában legyen mise, lehetőleg minden templomban. A késő dél alatt értem az új egyházi törvénykönyv által megállapított időpontot. Eszerint délután egy órakor is lehet még misét kezdeni. Ne mondja azt senki, hogy ez lehetetlen. Reggel hat órától (korábban Budapesten nem igen van mise; ámbar helyes volna, ha legalább is egy-két templomban már reggel öt órakor is mise volna az utazók és kirándulók számára) délután egy óráig nyolc misézőre van szükség a látogatottabb templomokban.

Jó akarattal meg lehet találni ezt a nyolc misézőt, csak a nem lelkeskedő papok is hozzanak egy kis áldozatot. Hisz vannak templomok, melyekben a reggeli órákban 7–9 között 4–5 pap is misézik egyszerre. A mai lélekínséges világban ez pazarlásszámba megy!

A kevésbé látogatott templomokban elég 4–5 mise is. Csak mindez pontosan meghatározott és a hívekkel közölt időkben történjék.

Budapesten nagyon fontos, hogy ne csak 12 órakor, hanem félegykor vagy egykor is legyen legalább is a nagyobb belvárosi templomokban (egyetemi templom, barátok, szerviták, Szent István-templom) mise. Sokan, különösen amerikai lelkipásztorok nagyon kívánatosnak tartották az esti misék engedélyezését, legalább is a nagy városokban, melyekben a házi alkalmazottak ezrei éven át nem hallgathatnak misét, minthogy egész délelőtt el vannak foglalva, míg délutánjaik szabadok. Az új egyházi törvénykönyv az esti misét nem engedélyezte, de úgy a kora reggeli, mint a déli órában egy órával kitolta a misézés engedélyét.

De a kisebb városokban is arra kell törekedni, hogy azon órákban legyenek a misék, amelyekben a hívők azokon legkönnyebben résztvehetnek. S ahol nagyobb számú papság van, ott legalább is vásár- és ünnepnapokon egyugyanazon templomban párhuzamosan ne misézzenek, hanem mindegyik más és más időben. Azt különben ma sem értem, hogy miért kell faluhelyen a plébánosnak és a káplánnak hétköznapi egyszerre misézni.

Kis városokban és a falusi plébániákon pedig szükséges a *kétmise* (binatio) engedélye. Az új egyházi törvénykönyv szerint a püspök megadhatja ezt az engedélyt mindazon esetekben, amikor különben a hívek tekintélyes része (notabilis pars fidelium) nem hallgathatna misét. (806. 2. §.)

Meggyőződésem szerint ez az eset fennáll nemcsak azokon a plébániákon, amelyeknek leányegyházai vannak, hanem azokon is, amelyeknek nincs ugyan filiája, de van legalább is ezer hívőjük és csak egy papjuk. Az ezer hívő közül körülbelül 700-an (a hét éven felül) kötelesek vasárnap misét hallgatni. Ha csak egy mise van, legalább is a lakosság fele – tehát *notabilis pars!* – nem hallgathat misét. Míg ha két mise van (pl. 7-kor és 10-kor), a lakosság nagy része egy kis jó akarattal teljesítheti ezen súlyos és a hitéletet mélyen érintő kötelességet.

Legyenek tehát a főpásztorok a kétmise engedélyének megadásában nagylelkűek, viszont a lelkészkedő papság is vegye magára ezt a nem kis áldozatot, hogy a lelkek nagy éhségén és ínségén ily módon is segítve legyen.

De nemcsak a mise, hanem az Isten igéje is kell, hogy vasárnapi tápláléka legyen a hívők lelkének. Napjainkban inkább, mint régente. Hisz hajdan még a családi olvasmány is istenes dolgokból állott. Vasárnaponként Goffinét vagy a Szentek életét olvasgatták odahaza is. Napjainkban minden mást olvasnak, újságokat, képes folyóiratokat, és minden mást hallanak, gyűléseken, színházakban, csak az Isten igéjét nem.

Holland papok kezdték gyakorlatba hozni, hogy vásár- és ünnepnapokon minden misében prédikálnak is. A kismisében is. Nyolc-tíz percig, de minden misében nemcsak a Krisztus testét, hanem az ő igéit is megmutatják a népnek. Az amerikai papok is átvették ezt a gyakorlatot. X. Pius s utána az új egyházi törvénykönyv is ajánlja az egész világ papságának. (1345)

Nálunk általános szokás, hogy a fő istentisztelettel kapcsolatos a prédikáció. Némely helyen, nagyon helyesen, két prédikáció van: a reggeli misével és a fő istentisztelettel kapcsolatban. Budapesten, különösen a szerzetes templomokban a délutáni vagy esti vecsernyével kapcsolatban van gyakran prédikáció.

De talán ezen a téren többet is tehetnénk. Megkísérelhetnénk a holland és amerikai papok után azokat a rövid intelmeket kismise közben is. Ne gondoljuk azt, hogy a népnek ez nem fog tetszeni, hogy unni fogja. Nem, a nép lelke áhítozik az Isten igéje után, sőt minél jobban el van merülve a földiekben, az anyagiakban, annál jobban áhítozik utána. Szívesen meghallgatja azt a 8–10 percig tartó beszédet. Csak az igazán az Isten igéje legyen apostol ajkáról, apostol szeretetével és buzgóságával előadva.

Sőt bizony oly plébániákon, ahol több nemzetiségre oszlanak a hívek, gondoskodni kell arról, hogy több nyelven legyen prédikáció. Ezen a téren, sajnos, sok hibát követtünk el, melyekért most keservesen bűnhődünk. A templomi szószék nem a magyarosítás helye, de az iskolai hitoktatás sem. És amely községben tótok vagy németek vegyesen laknak magyarokkal, joggal megkívánhatják, hogy ők is részesüljenek az Isten igéjében úgy, hogy azt megértsék. Nézetem szerint kétnyelvű községben leghelyesebb, ha minden prédikáció kétnyelven történik. Először elmondja a pap magyarul, utána tótul vagy németül. Természetesen, ennek előfeltétele, hogy a pap mindkét nyelvet tökéletesen bírja. Az már a püspök kötelessége, hogy többnyelvű hitközségben csak oly lelkipásztort alkalmazzon, aki a hívek nyelvén prédikálni is tud.

Egyáltalában kevés a prédikáció. Pedig a nép áhítozik az Isten igéje után. A műveltek is, az intellektuelek is. Minél jobban kiszorult a köz- és magánéletből minden természetfölötti: annál jobban szomjúhozza azt az emberek lelke. És ha nem tudják szomjúságukat kielégíteni a templomokban, elmennek a thesophia, a spiritizmus és babonás miszticizmus pocsolyáihoz.

Nem lehet eléggé sajnálni, hogy a templomi katekézisek ma már úgyszólván országszerte feledésbe mentek. Lehet, hogy nem a leghelyesebb módszerben végezték azokat, némely

helyen nem álltak másból, mint az iskolás gyermekek kikérdezéséből a vasárnapi déleesti istentisztelet előtt. De nem elhagyni kell őket, hanem jobb módszerrel tökéletesíteni. Hisz a templomi katekézisek a legkitűnőbb ismétlések a felnőttek, főleg az iskolából kiszabadult ifjúság számára s a legkedvezőbb alkalom a hívek szívébe vésni a káté igazságait s ezen igazságoknak főleg azon gyakorlati folyományait, melyeket az iskolában a gyermeki lélek éretlensége miatt nem lehetett részletesen és kimerítően előadni. Nagyvárosokban az ily irányú katekézisek inkább a katolikus ifjúsági egyesületek vasárnapi összejövetelein végezhetők: falukban és kisebb városokban azonban föltétlenül a templomba valók, mint a déleesti istentiszteletnek kiegészítő része.

S ahol nem a templomban, hanem valamely egyesület helyiségeiben történik a felnőtteknek ezen katekétikai oktatása: ott a vetített képeket is föl lehet használni a figyelem és érdeklődés fokozására. Amint nem tudom helyeselni azon, némelyek által irodalmilag is támogatott gondolatot, hogy az egész hitoktatás az iskolákban is vetített képek felhasználásával történjék: épp annyira ajánlom, hogy a felnőtteknél a katekétikai ismétléseket vetített képekkel fűszerezzük. A vetített kép az iskolás gyermeknek is lehet egy-két ünnepi alkalommal fűszer, de nem a mindennapi kenyér, eltekintve attól, hogy a vetített képek a kis gyermek képzelőtehetségét, sőt idegrendszerét is annyira lefoglalják, hogy ezeknek gyakori használata a gyermek lelki fejlődésére és idegrendszerére is káros. Amint valóban az ember csak szívfájdalommal láthatja, hogy viszik meggondolatlan szülők 6–8 éves gyermekeiket a moziba! Minden mozielőadás egy-egy méregcsepp a fejletlen gyermek idegzetébe és képzetébe! És ezer meg ezer városi gyermek hetenkint, sőt hetenkint többször is részesül szülei szeretetéből ebben a lélek és idegrendszer mérgezésében. Mi lesz ebből a nemzedékből, amely ma már 6–8 éves korában a mozdramák izgalmaitól megrészegetett! A mozi, még a vallásos mozi is nem való gyermekeknek, – csak nagyon ritkán, egy-egy ünnepi öröm gyanánt.

Az istentisztelet rendjéről szólva, szükségesnek tartom hangsúlyozni a *pontosságot*. Tirolban, Bajorországban több helyen magában a templomban van óra s amikor üti azt az órát, amelyre ki van tűzve a mise, az óraütés után azonnal megszólal a csengettyű s a pap belép a templomba.

Egy alkalommal egyik falusi templomban hat órára volt kitűzve a föltámadás. Többedmagammal már félhatkor bementünk a templomba, hogy ülőhelyhez jussunk. De kár volt sietnünk, mert csak 3/4 7-kor kezdődött a szertartás, nem nagy épülésére a jelenlevőknek. Falusi helyeken gyakori dolog, hogy a beharangozás után negyedórával vagy félórával is késik a pap. De városi templomokban sincs mindenütt az a pontosság, melyet a dolog természete is, de a hívek iránt való tekintet is megkövetel. A városi emberek percek szerint végzik dolgaikat. Kiszámítják pontosan az időt, akkor mennek a templomba, amikor jelezve van a mise. És ha a pap nem pontos, 8–10 percig várakoztatja a híveket, ennek az eredménye, hogy megelégszenek félmisével vagy egyáltalában mise nélkül maradnak.

De nemcsak a misénél, minden egyházi szertartásnál (temetés, keresztelés, esketés) pontosan be kell tartani az előre kijelölt időt. Nem is hiszik a pontatlan lelkipásztorok, mennyi kárt okoznak ezzel magának az egyháznak és a hívek hitéletének.

A hitélet egyik legbiztosabb fokmérője a szentségekhez való járulás. Miért is a buzgó lelkipásztornak mindent el kell követnie, hogy a hívek többsége gyakran járuljon a szent gyónáshoz és áldozáshoz. Egyik-másik lelkipásztor azzal nyugtatja meg magát, hogy van 8–10 mindennapi áldozója a jámbor női nem nagyon idős tagjai közül, míg a hívek többsége legföljebb ha húsvétkor járul az Úr oltárához. Más lelkipásztorok csak az iskolás gyerekeket szoktatják a gyakori áldozáshoz, de amint ezek az iskolából kikerülnek, a gyakori áldozás jámbor szokását is elhagyják. Vannak ismét lelkipásztorok, akik a mindennapi szentáldozást csak nagyon nehezen engedik meg, szemben a világos pápai rendelettel, mely szerint a mindennapi áldozáshoz semmi más föltétel nem kell, mint a kegyelmi állapot és a jó szándék.

A jó pásztornak arra kell törekednie, hogy nyájának nagy része rendesen éljen a szentségek kegyelmeivel. Hogy ne csak vénasszonyok és iskolás gyerekek, hanem a javakorbeli férfiak és nők, családapák és családanyák, főleg pedig az iskolából már kikerült ifjúság járjon gyakran gyónni és áldozni.

Ennek az előfeltétele, hogy a gyónás és áldozás könnyűvé tétessék. Amíg a híveknek a pap után kell menniök s tőle kérni, hogy gyóntassa meg őket: addig gyakori gyónásról és áldozásról szó sem lehet. A kérés mindig nehéz s annál nehezebb, minél magasabban áll fölöttünk, akitől valamit kérünk. Igen nagy elhatározásba kerül, míg a hívő bemegy a sekrestyébe s megkéri a papot, hogy gyóntassa meg. Ne várjuk tehát, hogy a hívek kérjenek, menjünk elibük: ülünk ki a gyóntatószékbe s ott várjuk őket. A gyóntatószékhez jobban odajönnek. Ott nem kell kérni. Tudják, hogy a pap éppen azért ül ott, hogy őket meggyóntassa.

A hitélet emelésének első föltétele, hogy a papok gyakran és sokat üljenek a gyóntatószékben. A legkisebb faluban is mindennap mise előtt vagy mise után ki kell ülni a gyóntatószékbe, szombat délután s vasárnap kora reggeltől kezdve a gyóntatószékben kell várni a hívekre. Illetve nem kell sokat várni. Mert amint a hívek észreveszik, hogy a lelkipásztor meghatározott időben a gyóntatószékben található, nem fogják sokat várakoztatni, hanem eljönnek gyónni. A városokban pedig ezeken felül még föltétlenül szükséges, hogy a templomajtókon, a templomokban pedig a gyóntatószékeken jelezve legyen, mely órákban található a gyóntató.

De mindenesetre úgy kell intézkedni, hogy ne csak a reggeli órákban, hanem a délelőtti időben és délután is találhasson a hívő gyóntatót. A városi nép különféle elfoglaltsága miatt nem végezheti egyugyanazon időben ájtatosságát; némelyek csak kora reggel, mások délután, ismét mások csak az esti órákban érnek rá a gyónásra. Adjunk erre mindegyiknek alkalmat. Azért szeretik a hívek fölkeresni a szerzetes templomokat, mert azokban a nap bármely szakában elvégezhetik gyónásukat.

A gyakori gyónásnak egy másik előfeltétele, hogy legyen bizonyos választék a gyóntatókban. Ahol csak egy vagy két pap van, a híveknek nagy része azért nem gyónik, mert nincs bizalommal sem egyikhez, sem másikhoz. Már pedig a gyónás, ahol a szív legrejtettebb gondolatait, gyarlóságait és bűneit fölfedjük, a legbizalmasabb közlés a világon. Igaz, hogy mindegyik pap szigorúan kötelezve van a gyónási pecsét megőrzésére; mindazonáltal a hívek nem tudják ezt a bizalmat mindenki iránt tanúsítani, főleg akik még nem járnak a keresztény tökéletesség magaslatain. Még ezeknek is nehéz ezt a bizalmat mindenki iránt tanúsítani. Ezért rendeli el az egyház is, hogy minden apácázárdának a rendes gyóntatón kívül legyen rendkívüli gyóntatója is, sőt, ha egyes apáca óhajtja, neki külön gyóntatót köteles a püspök engedélyezni.

Amit az apácáknak megad az egyház, azt a szabadságot a híveknek is meg kell adnunk. Gondoskodjunk tehát arról, hogy minden plébánián évenként gyakrabban idegen gyóntató vagy gyóntatók is legyenek a hívek szolgálatára.

A Konzisztoriális Kongregáció kiadta azokat a kérdőpontokat, melyek szerint a püspökök egyházmegyéjük állapotáról jelentést tenni tartoznak a Szentszéknek. Ezen utasítás 81-ik kérdése szerint a püspöknek arra is ki kell terjesztenie a figyelmét, vajon a plébánosok elkövetnek-e mindent a gyakori gyónás és áldozás meghonosítására a hívek között, nevezetesen hívnak-e évenként gyakrabban, különösen nagy ünnepeken, adventben, nagyböjtben, a májusi ájtatosság alatt rendkívüli gyóntatókat a plébániára. Íme, tehát a Konzisztoriális Kongregáció felfogása szerint a gyakori gyónás terjesztésének egyik föltétele a rendkívüli gyóntatók alkalmazása.

A rendkívüli gyóntatókra pedig kellő időben hívja fel a plébános a híveknek figyelmét és buzdítsa őket, hogy a rendkívüli gyóntatóknál végezzék el gyónásukat. És ne mutassa

senkinek sem, rendes gyónóinak sem, hogy neheztel azért, hogy az idegen gyóntatóhoz ment gyónni. Ellenkezőleg, örüljön neki s ezen örömét mutassa ki.

Ne féljünk a rendkívüli gyóntatóktól. Ne gondoljuk, hogy mindent magunk végezhetünk s főleg, hogy csak az van jól elvégezve, amit mi tettünk. De a tekintélyünket se féltsük attól, ha néha-napján idegen papokat is beeresztünk az Úr szőlejének reánk bízott részében a szószékre vagy a gyóntatószékbe. Sőt ez egyenesen emeli a hívek előtt is tekintélyünket: mert ezáltal meggyőzzük őket arról, hogy nem a magunk hasznát vagy dicsőségét, hanem a lelkek üdvét keressük.

De nemcsak a gyónásra, hanem a szentáldozásra is minél több alkalmat kell nyújtani. Ma már nem szabad ahhoz ragaszkodni, hogy a hívek csak mise közben áldozzanak. És faluhelyen, ahol vasárnaponként csak egy mise van, nem szabad követelni az áldozni akaróktól, hogy a nagymiséig várjanak, ezeket a kora reggeli órákban meg kell áldoztatni. És ha sok gyónó és áldozó van, lehet minden órában áldoztatni. Nem úgy, mint egyik-másik helyen láttam, hogy a szegény hívő meggyónt már reggel hét órakor és csak a tízórai misében áldozhatott! Nem csoda, ha ilyen áldozattól visszariadnak a hívek és elhagyják a gyónást és az áldozást még a húsvéti időben is.

Mindezzel összefügg, hogy a templom a nap nagy részében nyitva legyen: városokban egész nap, de faluhelyeken is naponként több órán át.

Oly szomorú látvány a bezárt templom, főleg a városok sürgés-forgásában. Minden nyitva van: a boltok, üzletek, irodák, korcsmák, kávéházak, büntanyák, csak a templomok vannak zárva, mint a börtönök. Mindenhova befuthat a siető városi ember, sőt van ezer és ezer hely, ahova jobb volna, ha nem menne, de oda is hívogatja a reklám, a kirakat, mások példája, – csak a templomba nem hívja senki, sőt ha akarna, sem mehet be. A papok a reggeli órákban megmíséznak, az utolsó mise után a templomot másnap reggelig bezárják. Holott éppen a templomot kellene tárva-nyitva tartani, hogy az öröklámpa csillogása emlékeztesse az utcán lóto-futó embereket, hogy gondoljanak lelkükre is, Istenre is, az isteni szeretet nagy misztériumára, az Oltáriszentségre, melyben a Megváltó mindenható szeretetével mindnyájunkat, kik fáradtak vagyunk és az élet terhe alatt roskadozunk, felüdít, megerősít, megvigasztal.

Az egyházi törvénykönyv 1266-ik kánonja előírja, hogy mindazon templomok, melyekben Oltáriszentséget őriznek, főleg a plébániai templomok, mindennap *legalább néhány órán át* nyitva legyenek.

A püspököknek pedig kötelességük az egyházmegye állapotáról adandó kimutatásban arról is jelentést tenni, vajon a templomok reggel és este alkalmas órákban nyitva vannak-e a hívek számára. (Ordo servandus in relatione de statu ecclesiarum. 9. – Acta Apost. Sedis. 1910. I.)

Sokan attól félnek, hogy a templomot kirabolják vagy megszenteltelenítik s ezért nem tartják nyitva. De a bezárt templomokat is feltörik! Sőt a nyitott templomot éppen a nyitvatartással járó ellenőrzés védi. A rablás ellen különben lehet védekezni is: magas rácsozattal elzárhatjuk a templom hajóját vagy szentélyét.

Nagyobb a nehézség a falusi templomok fekvése miatt. Többnyire külön dombon vagy magaslaton vannak építve, ahova nehéz feltűnés nélkül feljutni. Ez mindenesetre nagy akadály! De ennek dacára is egy-két órán át a falusi templom is nyitva lehet. Tirolban nem egyszer tértem be útmentén álló magányos kápolnába vagy templomokba (ott egész nap nyitva vannak a templomok) s majd minden alkalommal találtam egy-két ájtatoskodót. A mi falusi templomainkban is így lesz; csak alkalmat és példát kell nyújtani a népnek a szentséglátogatásra. Az eucharisztikus kultusz elmélyedésével majd ezentúl a falusi templomokat is másképp fogják építeni. Közelebb fogják hozni a néphez, a faluhoz, a lakóházakhoz, úgy mint a városokban.

A gyakori gyónás, áldozás, misehallgatás, templomlátogatás, egyszóval a hitélet bensőséges fejlődése elé nagy akadályt gördít a téli zord idő s a templomok, főleg a többnyire magaslaton és magányosan álló falusi templomok nagy hidegsége a téli és a kora tavaszi hónapokban. Számolnunk kell azzal a körülménnyel, hogy a mai emberek átlaga már nem olyan edzett és egészséges, mint hajdanta volt. Igaz, hogy a falusi nép még ma is sokat kibír, hideget-meleget könnyebben elvisel, de viszont ma már a falusi nép között is van, főleg a harctérről hazatértek között, sok beteges és betegségre hajló, másrészt igen soknak nincs olyan felöltője és lábbelije, mellyel hosszabb ideig kibírná a hideg templomban. A városi nép pedig e téren egyrészt már határozottan elkényeztetett, másrészt az egészségét is túlságosan félti. És ezek a viszonyok évről-évre csak rosszabbodni fognak. Miért is komolyan kell foglalkozni a templomok fűtésének a kérdésével. Meg vagyok arról győződve, hogy nagyobb városokban a hívek maguk szívesen összeadnák az e célra szükséges összeget.

Faluhelyeken s azon városi templomokban is, melyeknek fűtését egyelőre lehetetlen eszközölni, föltétlenül szükségesnek tartom, hogy legalább a sekrestye legyen fűthető. Enélkül majdnem lehetetlen kívánni azt, hogy a lelkipásztor naponkint hosszabb időt töltsön a gyóntatószékben.

Amely templomok fűtésre vannak berendezve, azokat tanácsos a nagy hidegekben állandóan fűteni. Elégséges azonban, hogy csak 10–12 C° meleg legyen. Mert ha csak vasárnapokon vagy csak nagyobb ünnepélyekre (esküvő stb.) fűtik a templomot, a falak annyira nedvesek lesznek, hogy a falfestmények, az orgona és a faoltárok sok kárt szenvednek.

Ugyancsak tekintettel a hívekre, nagy gondot kell fordítani a templomok szellőztetésére és tisztántartására (padok, szenteltvíztartó stb.).

Ne feledje el sohasem a plébános, sem bármely templom rektora, hogy az Istenháza és az abban lefolyó összes szertartások az Isten dicsőségére és a lelkek üdvére vannak rendelve. És az Isten dicsősége nem teljes, ha azt nem aranyozza be a lelkek üdvössége.

Nem az üres, hanem a jámbor hívősereggel megtelt templomban végzett istentisztelet igazán méltó dicsőítése Istennek. Mindent el kell tehát követnünk, hogy megteljenek a templomok hívőkkel. Ezért nem sok semmi áldozat.

Még egy gondolatot kell idefűznöm ezen fejezethez, amelyben hangsúlyozom, hogy a hívekhez alkalmazkodjanak a lelkipásztorok. Itt okvetlenül eszembe jutnak a nyaralók és fürdőzők. Ma ez a magyar értelmiség körében általános szokás (némelyek azt mondják: szükséglet), hogy a nyár elején az egész család kivonul a városból és 2–3 hónapot eltölt a vidéken, hegyek között, a Balaton partján. Úgy a főváros körzetében, mint a Balaton partján gombamódra keletkeztek az utolsó 20 év alatt a nyaraló- és fürdőtelepek, melyek mindegyikén több száz ember tölti el az évnek egy negyed részét. De papról, kápolnáról nincs gondoskodva a legtöbb helyen. S így megtörténik, hogy jámbor katolikus családok hónapszámra nem járnak templomba, nem hallgatnak misét.

Még a háború előtti időkben többször megfordultam az Északi-tenger partjain. Az ottani lakosság teljesen protestáns, de a legtöbb fürdőhelyen van katolikus templom vagy kápolna s a nyári fürdőszézonra az egyházi hatóság által oda kirendelt lelkész. Két vagy három hónapig tart csak a működése, a szezon végén bezárja a templomot és visszamegy egyházmegyéjébe, rendes állomására. De a katolikus fürdőző közönségnek van nyáron papja. Miért nem lehetne ezt megtenni nálunk is, elsősorban a Balaton partján, ahol Csopakon, Aligán, Világosban, Alsóörsön, Öszödön, Máriatelepen, Virius-telepen annyi száz és száz katolikus család hónapokon át nem részesülhet pap és kápolna hiánya miatt a szentségek és a szentmiseáldozat kegyelmeiben?...

VIII. A legnagyobb akadály

Évekkel ezelőtt egy osztrák fürdőhelyen megismerkedtem pater Hipp misszionáriussal, aki Indiában, nevezetesen évek hosszú sora óta Calcuttában működik. Sok érdekes dolgot beszélt el a missziókról s mikor azt kérdeztem, mi a legnagyobb akadály a hithirdetők munkájának, azt felelte, hogy nem tudnak elég rizst szerezni, mert nincs elég anyagi eszközük hozzá. S mikor erre elmosolyodtam, megmagyarázta, hogy a felnőtt hindukra, az ő sajátos kasztrendszerük miatt nem tudnak hatni, csakis a gyermekekre, így tehát a hithirdetés szempontjából az a fődolog, hogy minél több hindu gyermek járjon a misszionáriusok iskoláiba. De ezt csak úgy érik el, ha rizst adnak a szülőknek: rizsért eleresztik gyermekeiket a hithirdetők iskoláiba, egyébként nem. Tehát minél több rizst tudnak kiosztani, annál több gyermeket taníthatnak.

Miként Indiában az anyagi eszközök hiánya a lélekmentés legnagyobb akadály, úgy nálunk is, igaz, hogy nálunk más formában. Indiában a pap fizet rizst a hindunak, hogy gyermekét tanítani engedje, nálunk meg a nép köteles a papnak fizetni stólát, párbért, mert különben a pap nem tud megélni. És ez a szolgálmány képezi manapság sok helyen a nép és papja között a viszálykodás magvát; a stóla és a párbér idegeníti el a hívek egy nagy részét a papságtól, az egyháztól, a hitételtől, még akkor is, ha mindezzel nem történik visszaélés. Annál inkább, ha a nép visszaélést tapasztal. Pedig ilyen is előfordul nemcsak ott, ahol szabadstóla van, hanem ott is, ahol az egyház törvényét nem tartják meg, mely szerint a szegényeket teljesen ingyen kell eltemetni (Rituale Romanum. tit. VI. c. I.) s mely szerint a szentségek kiszolgáltatásáért nem szabad a papnak a hívőtől semmit sem követelnie, hanem a szentségeket teljesen ingyen kell kiszolgáltatnia és a simonia, valamint a fősvénység gyanújától is, nemcsak bűnétől kell távol lennie. Ha azonban a hívők alamizsna gyanánt vagy jámborságból a szentség kiszolgáltatása után önként felajánlanak valamit, ezt elfogadhatja a pap az egyes helyek szokása szerint, hacsak a püspök másképp nem intézkedik (Rit Rom. tit. I. cap. unicum n. 13.)

Sajnos, a szabadstóla révén a lelkeszkedő papságot akárhányszor zsarolásról vádolják. És magam is tapasztaltam, hogy némely helyen a szabadstólával óriási visszaélések történnek.

Ugyanígy van a szegények temetésével. Egyik-másik pap egyenest kiköti, hogy addig nem temet, amíg a stóla nincs lefizetve. Tudok esetet, mikor egyik szegény ember maga tákolta össze gyermeke koporsóját, mert a stólát és a koporsót nem tudta megfizetni, már pedig a stólát előre meg kellett fizetni.

Sok baj van a párbérral is, főleg annak behajtásával. Akárhány vidéken a párbér keseríti meg a lelkipásztor életét. A hívek hanyagul fizetnek s mindenből a legrosszabbat, a legsilányabbat adják a papnak. Ha a pap perel, rendőri vagy bírói úton hajtja be jogos járandóságát, a perelt fél egész nemzettségével együtt ellensége lesz a papnak, nem jár a templomba, nem jár a szentségekhez. Vannak vidékek, melyeken a párbér az oka egész községek hitélete hanyatlásának.

Mindezen tehát segíteni kell. Már azért is, mert a Károlyi-féle forradalom is kimondta már minden párbér és papi szolgálmány eltörlését s a falusi népnek ez tetszett a legjobban. Ismerek vidékeket, tiszta katolikus falvakat, melyek a párbér és papi szolgálmányok eltörlését a legnagyobb lelkesedéssel fogadták s azonnal gyakorlatba is vették. Föltétlenül meg kell szüntetni, illetve valami módon megváltani minden párbért. Enélkül a falusi lelkipásztorkodásnak mindig marad egy égető és nem gyógyítható sebe.

Hogy hogyan váltassék meg a párbér? Ez a kérdés nem ide tartozik; itt csak konstatálnom kell, hogy a párbér megváltása a hitélet, a lélekmentés szempontjából elodázhatatlan.

A főpásztoroknak kell az államhatalommal karöltve megtalálni ennek a megváltásnak a módját, akár egy általánosan kötelező állami kultuszadóval, akár a hitközségek által megállapított, de az állami közegek által behajtott hitközségi adóval, akár a főpapság és az állam hozzájárulásával, – de mielőbb meg kell találni e kérdés megoldását. A halogatás e téren minden esztendőben óriási kárt jelent a hitélet terén.

De a stóla ügyét is minél előbb és alaposan rendezni kell. A mai viszonyok valóban megkövetelik, hogy teljesen visszatérjünk a római Szertartáskönyv előírásához. Eszerint a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásáért nem szabad a papnak a hívőtől semmit sem követelnie sem közvetve, sem közvetlenül. Ezt kell ma nálunk szabállyá tenni. Minden egyházi szertartást (keresztelés, temetés, gyóntatás, házasságkötés) ingyen kelljen végezni. Ha valaki alamizsnát akar adni a papnak, adhat, de erre ne legyen kötelezve senki. Stólát csak az fizessen, aki valami rendkívülit akar, aki rendkívüli időben, helyen, különleges ruhákban, nagyobb ünnepélyességgel kívánja az egyházi szertartásokat. De ily esetekben is csak az egyházi többség által megállapított illetményt legyen szabad követelni.

A szabadstóla homlokegyenest ellenkezik az egyházi törvénykönyv 736-ik és 1507-ik kánonjaival. A 736-ik kánon kimondja, hogy a szentségek kiszolgáltatásáért semmit sem szabad bármely ürügy alatt sem közvetve, sem közvetlenül követelni, kivéve az 1507-ik kánonban említett felajánlásokat. Az 1507-ik kánon pedig kimondja, hogy a szentségek és a szentelmények kiszolgáltatása alkalmából fizetendő alamizsna összegét a tartományi zsinat vagy pedig az illető tartomány püspökei közösen határozzák meg, azonban ez a határozat is csak a Szentszék helybenhagyásával lesz jogerős.

A temetésekről az 1234-ik kánon intézkedik. Eszerint minden egyházmegyében a püspök, a káptalan és esetleg az esperesek és a püspöki székhely plébánosainak meghallgatásával állapítja meg a temetéskor fizetendő díjakat, úgy azonban, hogy minden viszálykodásnak és botránynak eleje vétessék. Megállapíthat különböző osztályú díjakat, melyek közül a hívők szabadon választhatnak.

De sehol az egyházi törvénykönyvben nincs szó a szabadstóláról, melyet a plébános belátása szerint kérhetne. Sőt az 1235-ik kánon egyenest megtiltja, hogy a temetésért többet követeljen bárki is, mint amennyi az egyházmegyében meg van állapítva. Tehát a szabadstóla egyenesen beleütközik az új egyházi törvénykönyv kánonjaiba. *Ergo deletur.*¹¹ A nagyvárosi plébánosok jó hírneve is megkívánja, hogy a szabadstóla eltöröltessék.

Ismétlem, hogy a stóla megszüntetése (illetve megváltása) lelkipásztori szempontból óriási haladást jelentene. Közelebb hozná a híveket a pásztorhoz s a szentségek és a szentelmények méltóságát is jobban kidomborítaná a hívek előtt a teljes ingyenes kiszolgáltatás; a lelkipásztorban is jobban látnák az apostolt, mint a kenyerét kereső hivatalnokot. Sőt meg vagyok arról győződve, hogy azért a nép nem hagyná segítség nélkül a papot. Ismerni kell a magyar nép lelkét. Szívesen adja akár az ingét is, de fizetni nehezen fizet. Önként meghozza a legnagyobb áldozatot is, de a köteles fizetést nagyon nehezen teljesíti. A szerzeteseknek szívesen adnak, mert ez nem kötelesség; a plébánosoknak nehezen fizetnek, mert ez kötelesség. Adakoznának a plébánosoknak is, ha nem volnának kötelesek párbért is, stólát is fizetni. Megmutatta a hívők serege Budapesten a kommunizmus alatt, hogy tud áldozatot hozni az egyházért és papjaiért. De stólát és párbért fizetni nem szeret.

¹¹ Tehát el kell törölni.

IX. Különféle lelki szükségletek

A nagyvárosi lelkipásztorkodásnak egyik fő-nehézségét képezi napjainkban az egyes társadalmi osztályok között lévő nagy különbség, a másik nehézség pedig úgy a modern élet által általában, mint különösen a háború okozta lelki bajok és társadalmi betegségek.

Az első nehézség megoldására némelyek szükségesnek gondolják, hogy a különböző társadalmi rétegeknek külön lelkipásztoraik legyenek, amint már eddig is voltak külön katonai, kórházi és fogházi lelkészek, úgy legyenek külön lelkipásztorai a munkásoknak, az egyetemi ifjúságnak is.

Van ebben az óhajban valami jogosult, bár a külön munkásplébániák felállítása nemcsak nem indokolt, hanem egyenesen káros is volna a munkásság lelkivezetését illetőleg. Eltekintek attól, hogy az egyház nem helyesli, sőt nem is engedélyezné az ilyen plébánia felállítását. Amennyiben az egyház a plébániát bizonyos területhez köti, s mindazok, akik azon a területen laknak, bármely társadalmi osztályhoz tartozzanak is, a plébánia hívei. S amiként az új egyházi törvénykönyv egyenesen nem engedi meg, hogy ugyanazon területen a különböző nyelvek szerint plébániák állíttassanak fel (216. 4. §), még kevésbé engedne meg ugyanazon területen a különböző társadalmi osztályoknak külön plébániák felállítását. Mondom, ettől eltekintve ez káros is volna. Mert a munkásosztály számára felállított plébánia mintegy a munkásosztályt stigmatizálná. A munkások ugyanis ezt nem annak tekintenék, hogy az egyház külön óhajt az ő érdekeikkel és lelkiszükségeikkel foglalkozni, ellenkezőleg azt gondolnák: íme, nekünk külön papot, külön templomot adnak, hogy a burzsoáziával még a templomban se érintkezzünk.

A külön munkáslelkészség egyenesen ellenkezik az egyház demokratikus szervezetével, felfogásával és szellemével. Az Istenháza mindenkié, oda mindenki szabadon mehet; az élet kenyerét mindenkinek kell nyújtani, az Isten ígéje mindenkinek szól: mágnásnak, polgárnak, munkásnak egyaránt.

Egész más dolog az, hogy a munkások lakta területeken szerveztessenek plébániák oly módon, hogy minél több plébánia legyen, melynek a hívei túlsúlyban munkások. Ilyen plébániákra azután természetesen olyan lelkészek küldendők, akik egyrészt ismerik a munkásnép lelkületét, szellemét, óhajait, bajait, másrészt képesek maguk iránt bizalmat kelteni a munkásokban.

Külön munkásplébániákra nincs szükség. De igenis szükség van arra, hogy a munkások megbecsültesse. Hogy a plébánián és az iskolában a hitoktatásnál ne legyen különbség mágnás, polgár és munkás között. Egyik ne részesüljön előnyben a másik fölött. Ugyanazon előzékenységgel, szívességgel, szeretettel kell a munkást fogadni, mint a polgári hívőt, a gyóntatószékben éppúgy, mint a sekrestyében vagy a plébánián. És a munkás temetésére, keresztelésére, gyóntatására éppoly pontosan kell elmenni, mint a mágnására.

Itt ne legyen mágnás, polgár, munkás: itt valamennyi a Krisztus vérével megváltott halhatatlan lélek, – egyformán drága és kedves Krisztus előtt: legyen egyformán drága és kedves a lelkipásztor előtt is.

Lehet azonban a plébánia keretein belül gondoskodni arról, hogy a munkások különleges lelkiszükségei is kielégítést nyerjenek.

Ez történhetik a kongregációk által. Miként van urak kongregációja, egyetemi hallgatók, kereskedelmi ifjak, iparosok kongregációja, úgy lehet a gyári munkások, munkásnők, munkáslányok kongregációját megszervezni.

A kongregációkon kívül lehet külön munkás lelkigyakorlatokat tartani, sőt a nagyobb gyárok és üzemek munkásainak (pl. állami gépgyár, Stephaneum) külön lelkigyakorlatok rendezhetők. Belgiumban, ahol a katolikus klérus ugyancsak nagy gondot fordít a munkásság

lelkiéletének irányítására, külön házak vannak berendezve a munkás lelkigyakorlatok számára. Ezekben az év minden részében végezhetnek munkások 3–5 napi lelkigyakorlatot megfelelő lelkiatya vezetésével.

Matthies báró a bécsi eucharisztikus vilá kongresszus egyik szakosztályában javaslatot tett az egyetemi ifjúság lelkivezetésére vonatkozólag. Szerinte a főiskolai ifjúság pasztorációja oly fontos dolog, hogy külön lelkészségeket kíván, azaz oly papokra bízandó, akik ezen feladatra kiválóan alkalmasak és akik teljesen az ifjúság vezetésére szentelhetik magukat. Leghelyesebb, ha oly nagyműveltségű papok vállalják az egyetemi ifjúság lelkivezetését, akik valaha maguk is egyetemi ifjak voltak és így az egyetemi élet összes viszonyaival ismerősök.

Matthies báró gondolata különben nem új dolog. A régi egyetemeken rendszeren volt egyetemi hitszónok, aki egyszersmind természetsszerűleg az egyetemi ifjúság lelkivezetésével is foglalkozott. A budapesti egyetemen már jóval a bécsi eucharisztikus kongresszus előtt felállították, illetve visszaállították, újra megszervezték az egyetemi hitszónoki állást, összekötve a hitszónoklattan tanításával az egyetem hittudományi karán, úgy hogy az egyetemi hitszónok egyszersmind egyetemi tanár is. A hitszónok az egyetemi ifjúság lelkipásztoras az eddigi hitszónokok a budapesti egyetemen (Glattfelder és Wolkenberg) valóban nagy odaadással és buzgósággal foglalkoztak az egyetemi ifjúság pasztorációjával.

A főiskolai ifjúság pasztorációja elsőrendű érdeke az egyháznak: hisz nagyrészt ettől függ az értelmiség megnyerése. Ehhez a pasztorációhoz nem elég az egyetemi ifjak kongregációja, sem egy-két jól vezetett internátus, itt mindenesetre szükség van, hogy legyen valakinek apostoli gondja az egész ifjúságra és elég ideje, hogy az egész ifjúsággal foglalkozhassék. Ez a foglalkozás rátermett, egész embert kíván, akinek az egyházi hatóság megbízásából nyert életfeladata, állásbeli kötelessége az ifjúság lelki irányítása, lelki vezetése.

De ismétlem, hogy itt a rátermettség van olyan fontos, mint az egyházi megbízatás. A rátermettség elemei pedig nagy általános műveltség, tudományosság, bizalmat és rokonszenvet keltő modor, az ifjúság törekvéseit, bajait, nehézségeit, az ifjú lélek kísértéseit, viharait, szenvedéseit és örömeit megértő és méltányló szív és mindenekfölött nagy szeretet az ifjúság iránt, mely képesít minden fáradságra, utánjárásra, áldozatra. Bár minden főiskolán ilyen rátermett apostolok kezébe volna letéve az ifjúság lelki vezetése!

Ma már az egyetemi nőhallgatók is külön gondoskodást igényelnek, annál is inkább, mert sokkal nagyobb veszélynek van kitéve hitük, világnézetük, szellemük, mint az ifjaké. Az erkölcsi veszélyek talán mindkét részen egyformán nagyok.

Egy másik nehézség, miként a fejezet elején említettem, a modern nagyvárosi élet, főleg a háború okozta társadalmi bajok és betegségek. Ezeknek a gyógyítása a rendes pasztoráció keretein túl esik. Itt a rendes pasztoráció segítségére jönnek a különböző társulatok, szerzetesek és apácák, a világi apostolok és egyes apostoli lelkületű papok, akik élethivatásuknak tekintik egy-egy ilyen társadalmi betegség orvoslását.

Itt vannak pl. nemcsak a vadházasságok, hanem az egyház előtt érvénytelen tisztán polgári házasságok is, melyek a forradalom és a kommunizmus alatt főleg a városokban, a munkásság körében igen nagy mérvben megszorodtak. Ezeknek a felkutatására és szanálására egyrészt a világi apostolok, főleg a Szociális Missziótársulat, másrészt a Régiszi Egyesület vannak hivatva, akik ily módon a lelkipásztori működésnek az úttörői.

Igen nagy problémája a nagy városoknak az a sok züllésnek induló gyermek – fiú és leány, – akik úgyszólván egész életüket az utcán töltik s a bűntanyák körül ólálkodva szívják magukba a bűnözésnek buján tenyésző csiráit. A Szociális Missziótársulat a Gyermekvédő Egyesületekkel és Patronage-okkal együttműködve sok züllésnek induló lelket menthet meg.

Még nehezebb a prostituáltak megmentése, akiknek nagy részét nem a bűn szeretete, hanem ínség, nyomorúság, könnyelműség, pénzvágy, vagy gonosz kerítők csábítása vitt a

förtelem útjára. Itt csak a világi apostolok s esetleg a Jópásztor-apácák tehetnek valamit ezen szegény, többnyire nagyon is csalódott lelkek megmentésére.

A háború előtt is a magas műveltség és a tudományokkal való foglalkozás sokakat megingatott hitükben, a hosszas háború borzalmi és tragédiái, valamint a háborút követő nemzeti és társadalmi katasztrófák, a szociáldemokraták és a kommunisták által a társadalom minden rétegében szétszórt irodalom rendkívül sok embert tettek hitetlenné, istentagadókká, istengúnyolókká, istenkáromlókká. Elsősorban a katonákat, az özvegyeket, a munkásokat, a szegényeket, a háborúban kárvallottakat. Városokban nagy a száma ezeknek a szerencsétleneknek. Egy új térítői tevékenységre van szükség. Misszionáriusokra a plébánia és egyházmegye keretében; hithirdetőkre, akik a katolikusok között fölkeresik azokat, akik hitükben hajótörést szenvedtek.

A hithirdetőknek előfutárai itt ismét a buzgó világi apostolok, akik közel férkőznek ezekhez a szerencsétlenekhez és esetleg egy-egy jó könyvet, füzetet, röpiratot adnak át nekik; föl hívják a figyelmüket egy-egy kiváló apologetikus könyvre, esetleg egy-egy kiváló apologétára, aki kételyeiket, nehézségeiket, a lelkükre nehezedeő sötétséget képes lesz eloszlatni.

Szükséges éppen ezen viszonyok miatt ún. konferenciabeszédek tartása, amelyek még nem az evangélium igéi, hanem előkészítés az evangélium hívésére és elfogadására. Én, őszintén megvallom, nem vagyok barátja a konferenciabeszédeknek. Hívő katolikusoknak a templomok szószékeiről nem konferenciabeszédekre van szükségük, hanem az Isten igéjére, teljes, csonkítatlan és hamisítatlan igéjére, ugyanarra, amely a katakombák üregeiben, a középkori dómok boltívei alatt hangzott el, amelynek ereje, illata, kenete ma is az, ami volt kétezer év előtt. Viszont azonban elismerem, hogy ahol oly sok a hitében megfogyatkozott, a hitétől megfosztott ember: ott ezeknek még nem adhatjuk az isteni ige erejét, ezeknek még tej kell, orvosság kell, hogy megnyíljanak lelki szemek.

De a konferenciabeszédek csak akkor számíthatnak sikerre, ha nagy gonddal vannak kidolgozva. Míg az igazi prédikációban nem az emberi bölcsesség és ékesszólás, hanem az isteni ige erejével kell hatni, addig a konferenciabeszédekben az emberi ékesszólás, tudomány és logika minden erejét lehet és kell érvényesíteni.

Persze a konferenciabeszédeknek a nekik megfelelő közönség is kell. Ezt a közönséget nemcsak hirdetésekkel, hanem személyre szóló, zárt borítékban küldött meghívókkal kell a konferenciabeszédekre figyelmeztetni. Itt ismét a világi apostolokra hárul a feladat a hitben megfogyatkozott, hitkétségű gyötört, a hitben hajótörést szenvedettek nevét s laccímét felkutatni, hogy az illetők meghívókhoz jussanak. Sőt a világi apostoloknak kell azután személyes beszélgetés révén is őket a konferenciák meghallgatására rábírn.

Ezen a téren még sok a teendő. Vannak ugyan nálunk is, elsősorban Budapesten, ilyen konferenciabeszédek, melyeknek valódi mesterei Prohászka Ottokár és Bangha Béla; de elsősorban hívő katolikusok, vallásukat gyakorló kongreganisták hallgatják; másrészt a Belváros templomaiban (egyetemi templom, Jézus szent szíve temploma, Szent István plébániai templom) a legmagasabb értelmiség számára tartják; holott inkább a külvárosokban, ahol munkásnép lakik, kellene a rendes istentiszteleten és prédikáción kívül, rendkívüli időben, a templomban csak meghívottak előtt, vagy valamely társulati, esetleg bérelt helyiségben beszédek tartani azok számára, akiket akár a háború borzalmi, akár a szociáldemokrácia és a kommunizmus hitüktől megfosztottak.

Mindenesetre csak előnyös volna, ha a konferenciázó arra is vállalkozhatnék, hogy az egyeseket személyesen is fogadja, s hajlandó lenne kételyeik és nehézségeik meghallgatására és eloszlatására. Mondhatnám, ez a konferenciabeszédek után éppoly szükséges, mint a missziós beszédek után a gyóntatás.

Sőt, azt hiszem, tovább is lehetne menni. Lelkigyakorlatokat hirdetni azok számára, akiknek a lelkét a háború, a forradalom, a kommunizmus tönkretette. Egy-két budapesti

kolostor vállalkozhatnék erre a mindenestre nehéz feladatra. Kellő meghirdetéssel és a világi apostolok közreműködésével hiszem, hogy ezeknek a lelki gyakorlatoknak is lenne közönsége.

Végül meg kell említenem a nagyvárosi lelkipásztorkodás legnehezebb kérdését is. Ez a szociáldemokrácia. A szociáldemokrácia nemcsak politikai párt, hanem világnézet, vallás is. Még pedig a katolikus hitvallással ellentétes. A hithű katolikus nem lehet meggyőződéses szociáldemokrata s viszont a meggyőződéses szociáldemokrata nem gyakorolja vallását, sőt ellensége a vallásnak és az egyháznak.

Sajnos, e téren óriási a tudatlanság és tájékozatlanság, melyet persze csak növeltek egyes, magukról megfélemedezett papok, mikor a Népszavában cikkeztek és fennen hirdették, hogy ők is szociáldemokraták. A főváros munkásai között ezren és ezren vannak, akik tagjai ugyan a szociáldemokrata szakszervezeteknek, de emellett vallásukat gyakorló katolikusok is. De természetesen ezek is ki vannak téve hitüket illetőleg a legnagyobb veszedelemnek egyrészt a szociáldemokrata újságok révén, melyeket tartoznak járni, másrészt a jól szervezett és gyakran megtartott gyűlések miatt, melyeken nem akarva is a szociáldemokrácia vallás- és egyházellenes szellemét szívják magukba.

Itt mindenestre tenni kell valamit, százazrek lelki üdvéről, de egyszersmind az ország és a magyar társadalom jövőjéről is van szó. Hisz csak nemrég éreztük, milyen félelmetes erő van a munkásságban s milyen pusztításra és rombolásra képes ez az erő lelkiismeretlen vezetők kezében. A Károlyi-forradalom és a kommunizmus nagyrészt a budapesti munkásság bűne. Nélküle nem sikerült volna sem a forradalom, sem a kommunizmus örülete. A munkásságot pedig a szociáldemokrácia szervezte és tartja vas pártfegyelmével hatalmában. Az egész munkásság csak azt teheti, amit a szociáldemokrata vezérek akarnak, ők vezetik, irányítják ezt a több százezer emberből álló félelmetes tömeget, mely uralkodik Budapest és így az egész ország fölött. Tehát a magyar társadalomnak is, Magyarországnak is életkérdése, hogy a munkásság kiszabaduljon a szociáldemokrácia vaskarjaiból. És ezt, nézetem szerint, nem lehet a szakszervezetek megszüntetésével (ami új forradalommal és nemzetközi beavatkozásokkal járna), hanem csakis a munkásság lelkületének átalakításával elérni.

E téren óriási feladat vár a keresztényszociális szervezetekre, sajtóra, titkárokra és agitátorokra. Másrészt, amint fent már érintettem, az egyháznak is meg kell hoznia minden áldozatot, hogy a munkásságot megnyerje.

Templomokat, plébániákat emelni minél többet a munkások lakta külvárosokban és olyan lelkészeket küldeni oda, akik a lelkek apostoli szeretetével vannak eltelve. Munkáslakta városnegyedekben a legbelterjesebb pasztorációt kell kifejteni s itt nem szabad visszariadni esetleges meghurcoltatástól, kigúnyolástól, hosszas fáradozás után tapasztalt sikertelenségtől sem.

De a munkásság megnyeréséhez szükséges, hogy annak anyagi érdekeit is támogassuk, előmozdítsuk, esetleg áldozatokkal is. Fogyasztási és hitelszövetkezetekkel, jutányos telekparcellázással munkáslakások számára, a munkásgyermek gondozásával, ügyesen megszervezett munkaközvetítéssel lehet legkönnyebben a munkásokhoz férközni. Mindez anyagi áldozatokkal is jár. De bő kamatot hoz. A legjobb tőkebefektetés. Ezt nem fogja elvenni a kommunizmus.

X. A statisztika a lelkipásztorkodás szolgálatában

Az egész hitközség, plébánia, egyházmegye állapotának megismerésére szükségesek bizonyos statisztikai adatok, amelyekre eddig alig vetettünk súlyt, holott igen nagy szolgálatot tehetnek úgy az egyházkormányzatnak, mint a lelkipásztorkodásnak.

A statisztika ma már az államkormányzat gépezetében egy föltétlenül szükséges tényező, amely megbízható adataival, táblázatos kimutatásaival irányítja a kormányokat a törvényjavaslatok elkészítésénél éppúgy, mint a közlekedési, ipari és kereskedelmi kérdések megoldásánál.

Ezt a statisztikát, amely ma már biztos alapokon nyugvó tudomány, kell az egyházkormányzatban is felhasználni a lelkipásztorkodás tökéletesítésére.

A hitélet legfőbb alkotó elemei: a vasárnapi és hétköznapi misehallgatás, húsvéti gyónás és áldozás, a szentségek gyakori vétele. Akadályai: a vegyesházasságok, tisztán polgári házasságok, vadházasságok, a gyermekek vallásos nevelésének elhanyagolása, vallástalan és erkölcstelen könyvek és újságok olvasása.

Mindezen dolgokról minden plébánián évenként össze kellene gyűjteni a megfelelő statisztikai adatokat s azokat a püspöki irodába beküldeni.

Németország számos egyházmegyéjében már el van rendelve ezen statisztikai adatok összegyűjtése.

Legkönnyebb megállapítani az áldozók számát, ezt megadja a konszekrált és kiosztott partikulák száma. Meg kell tehát mindig olvasni és följegyezni a konszekrálás előtt a partikulákat. Tudtommal ez Németország minden templomában megtörténik, sőt láttam már összehasonlító statisztikai táblázatokat Németország összes egyházmegyéiről az áldozók számát illetően.¹² Már maga egy ilyen összehasonlító táblázat mennyi tanulságot rejt magában! Míg az egyik egyházmegyében minden egyes hívőre évenként 14–16 áldozás esik, a másikban csak 3–4. Íme, ez már a hitélet magas vagy alacsony fokának meglehetősen biztos fokmérője. Hogy a húsvéti áldozók számon tartassanak, ezt az egyházi törvénykönyv is szorgalmazza, amikor megengedi ugyan a hívőknek, hogy húsvéti áldozásukat bárhol elvégezzék, de megkívánja tőlük, hogy erről az illetékes plébánost értesítsék. (859. 3. §.)

A gyónók számát külön e célra szerkesztett óraművekkel tartják számon olyan helyeken, ahol sok gyónó van. De erre egyáltalában nincs szükség; csak a húsvéti gyónók számának megállapítására van szükség, ez pedig igen könnyű, ha ti. a húsvéti gyónás tartama alatt a gyónók gyónócédulát kapnak. A kiosztott gyónócédulák száma adja a húsvéti gyónók számát.

A vasár- és hétköznapi miselátogatók, sőt külön a prédikációt hallgatók számát is lehet kontrollírozni. Erre is vannak már a külföldön kipróbált eszközök. Az év három részében, pl. februárban, júniusban és októberben nem nagy ünnepeken, hanem egy-egy közönséges vasárnapon megolvastatjuk, hányan jöttek a templomba. A templom minden ajtajához állítunk egy-egy megbízható egyént, aki a templomba jövőket összeszámolja. Ugyanígy az év két-három szakában (az advent kivételével) hétköznapi napokon is elvégeztetjük ezt az összeszámolást. Az összeszámolásból leszüremelő középszám adja meg a templomlátogatók megközelítően biztos számát.

Ha még tovább akarunk menni, külön számláltatjuk a férfiakat és külön a nőket, annak megállapítása végett, minő arányszámban járnak híveink közül a férfiak és a nők a templomba.

Magának a plébánosnak nagy okulásul szolgálhat az így évről-évre összeállított statisztika, amely mint a hőmérő, mutatja a hitélet emelkedését vagy süllyedését s eszerint ösztönzi a lelkipásztort fokozottabb tevékenységre és buzgóságra.

¹² Vö. Stimmen der Zeit. 1917. 241–251. l.

De különösen fontosak ezek a statisztikai adatok az egyházmegye kormányzására. A plébánosok ugyanis kötelesek mindezen statisztikai adatokat minden év végén beküldeni a püspöki irodába. Az adatok hitelességéről kezeskedik a beküldők papi jellege és becsülete. Mindazonáltal lehet egy-egy központi papot (esetleg a főesperest) megbízni, hogy tegyen próbákat az adatok hitelességét illetően. Ha pedig valamely plébániáról beküldött adatok nem látszanak valószínűeknek vagy bármely alapos okból kétség merül fel azoknak megbízhatóságáról, a püspök kiküldheti a főesperest vagy a kerületi esperest az adatok új fölvtelére. Mert mindenesetre szükséges, hogy a statisztikai adatok hitelesek, teljesen megbízhatók legyenek. Hamis vagy légből kapott adatokkal itt a lélekmentés nagy munkájának okoznának kiszámíthatatlan károkat. Míg ellenkezőleg, ha a püspök minden plébániáról megkapja a teljesen megbízható statisztikai adatokat, ezek alapján irodája elkészítheti az egész egyházmegye hitéleti statisztikai táblázatát, sőt megrajzolhatja az egyházmegye hitéleti térképét is. Úgy, hogy a püspöknek tulajdonképpen addig is, míg mindenről személyesen meggyőződhetik, csak ezt a térképet kell néznie, tanulmányoznia s ebből már láthatja, hol van hiány, hol van baj s most kutathatja a baj okát, amely lehet a lelkipásztor hanyagsága, lehet a plébánia nagysága s a lelkészkedő papság csekély száma, lehet hogy a baj más okokból fakad; a földolog, hogy fölismerte a bajt s annak forrását, most már hozzáláthat főpásztori eréllyel az orvosláshoz.

És minthogy évről-évre új statisztikai táblázat és új térkép készül, ezeknek összehasonlításából láthatja egész egyházmegyéje hitéletének emelkedését vagy hanyatlását; láthatja saját főpásztori fáradozásának az eredményét is. Nem lehet semmi más emberi eszközt találni, amely egy főpásztort jobban serkenthetne elővigyázatra, erélyre, buzgóságra, mint az egyházmegyéje hitéletéről hiteles adatok alapján összeállított statisztikai táblázat és ennek alapján megrajzolt hitéleti térkép. De ugyanez a legbiztosabb irányítóul is szolgálhat a püspöknek a lelkészkedő papsággal szemben is. Csak erre a táblázatra és térképre kell tekintenie és ez megmondja neki, melyik lelkipásztor érdemli meg a főpásztor dicséretét vagy megrovását.

Tegyük fel, bejön a püspökhöz egy plébános, akinek kétezer híve van. A püspök odavezeti a plébánost az egyházmegye hitéleti statisztikai táblázatához vagy térképéhez. Íme, kétezer híved van, ezek közül 70% volna köteles vásár- és ünnepnap misét hallgatni és a szentségekhez járulni, holott nálad vasárnaponként legföljebb 100–120 hívő hallgat misét, húsvétkor 200 gyónócédulát osztottál ki, egész évben 500 partikula fogyott el; nézd, itt van egy másik plébánia, ennek csak ezer híve van, de 500 húsvéti gyónója volt, évenként 4000 partikula fogyott el templomában, vasárnaponként két misét kell mondania, mert a hívek egy misére nem férnek el a templomban. *Vade et fac similiter.*¹³ Ennél mélyebbre ható intelem nem is képzelhető.

És ha megjön ez a pap két, három, négy év múlva és ha a püspök látja, hogy plébániájának statisztikai adatai nemcsak nem javultak, hanem határozottan rosszabbakká lettek: ezt a plébániát minél előbb meg kell látogatnia s mindent alaposan megvizsgálni, mert itt nagy bajok vannak és ha ezen bajok a lelkész hanyagságából vagy paphoz nem méltó életéből fakadnak, el kell mozdítani a plébánost, aki nem jó pásztor, hanem csak naplopó béres az Úr szőleijében.

Lehet, hogy sokan ellenszenvvel fogadják ezen statisztikai adatok gyűjtését és feldolgozását szorgalmazó fejtegetéseimet. Ez megint fölösleges munkaszaporítás – gondolják – papirosfogyasztás, örökös rubrikázás, pedig nem a rubrika a fő, hanem az élet.

Igaz, hogy munkatöbblet, de életrevaló munka, amely bőven jutalmaz a fáradságért. Rubrikázás, de nem azért, hogy a rubrika kitöltve legyen, hanem azért, hogy azok a számok beszéljenek, sikoltsanak, kiabáljanak, ösztönözzenek, lelkesítsenek.

¹³ Menj és te is hasonlóképpen cselekedjél! (Lk 10,37)

Nézetem szerint a jól vezetett statisztika ma a püspök második pásztorbotja, mellyel papságát és híveit vezetheti.

De különben is ezen statisztikai adatok gyűjtése a püspöknek ma már föltétlenül szükséges is. Enélkül nem képes elkészíteni egyházmegyéje állapotáról azt a kimutatást, melyet minden öt évben köteles Rómába küldeni, illetve személyesen vinni. (340. és 341. kánonok.)

Ugyanis ezen kimutatásban, miként a Konzisztoriális Kongregáció 1909. december havában kelt utasításában előírja, a püspök köteles előterjeszteni, hogy egyházmegyéjében minő a vasárnap megszentelése, főleg a misehallgatás, és ha egyházmegyéje különböző helyein e tekintetben nagy eltérések vannak, ezeket is köteles feltüntetni. (Ugyan hogyan tünteti föl, ha a fentemlített statisztikai adatokat nem gyűjti?)

Elő van írva, hogy adjon kimutatást arról, hogy a húsvéti áldozást hogyan végzik el a hívek, valamint hogy a szentségekhez, a gyónáshoz és áldozáshoz az egyházmegye különböző vidékein hogyan járulnak a hívek, férfiak, nők, gyermekek, felnőttek. Íme, ez a rendelet egyenesen megköveteli a legszigorúbban összeállított statisztikát.

Ugyancsak ki kell mutatni, milyen arányban vannak az egyházmegyében a vegyesházasságok, a tisztán polgári kötések, a vegyesházasságoknál milyen arányban tartják meg az egyház előírását, főleg a gyermekek vallásos nevelését illetőleg. Milyen arányban vannak a házassági elválások?

Ugyancsak jelentést kell tennie arról, hogy a haldoklók fölveszik-e a szentségeket; vannak-e tisztán polgári temetések és milyen percentben?

Jelentést kell továbbá tennie arról, hogy egyházmegyéjében vallásellenes, erkölcstelen lapok és folyóiratok, képes újságok vannak-e és milyen mértékben elterjedve s ezekkel szemben vannak-e katolikus lapok, melyek s mennyire vannak bevezetve, elterjesztve.

Ha a püspök lelkiismeretes pontossággal akarja egyházmegyéje állapotáról elkészíteni a Konzisztoriális Kongregáció előírása szerint a kimutatást: akkor a fentemlített statisztikai adatok összegyűjtését és ezeknek táblázatos összeállítását nem nélkülözheti.

Befejezés

Lehet, hogy sokan csalódva érzik magukat e könyv elolvasása után. Azt várták, hogy valami új lelkipásztori eszközöket fogok ajánlani a háború, forradalom és kommunizmus ütötte sebeknek és társadalmi betegségeknek gyógyítására. Akik ezt várták, csalódtak. Új lelkipásztori eszközöket, új utakat, új irányokat nem ajánlottam: mert a lelkipásztorkodás eszközei, utai, irányai Krisztus óta adva vannak s aki ezektől eltér, magától Krisztustól tér el. A modern embernek, a háború, a forradalom, a kommunizmus által lesújtott, megsebzett, hitelenné vagy istengúnyolóvá tett embernek is csak azt mondhatjuk, amit Péter apostol mondott: „*Nincs másban senkiben üdvösség, mint Jézus Krisztusban*”.

A Krisztus igéje, a Krisztus teste és vére a szentmisében és áldozásban, a Krisztus kegyelmei a szentségekben: ezek az üdvösség eszközei, ezeknek hirdetése és kiszolgáltatása a lelkipásztorkodás. Ezért e munkában magáról a lelkipásztorkodásról nem is beszéltem: arról újat nem mondhatok; arról bőven tájékoztat minden jól megírt tankönyv.

Csak arra akartam rámutatni, hogyan lehet és kell módot és alkalmat nyújtani az összes híveknek, hogy az üdvösség eszközeinek áldásaiban részesüljenek s a nagy világegésben szerzett lelki sebeiket meggyógyíthassák a nagyvárosok tömkelegeiben éppúgy, mint a tanyák és majorságok csendjében.

Sohasem volt jobb a hangulat a keresztény szellem befogadására, mint ma, amikor mindenki keresztény Magyarországról beszél. Ezt a keresztény öntudatot cselekvőképessé tenni, ennek a jelszónak igazi tartalmat adni: a papság, a lelkipásztorok hivatása. Mert a keresztény jelszó keresztény élet, szellem és erkölcs nélkül csak zengő érc és pengő cimbalom.

Sohasem volt a föld jobban megmunkálva a magvetésre. Az öt éves háború, majd a forradalom és a kommunizmus vasekői mély barázdákat vágtak az egész magyar társadalom földjén, a legkeményebb rögöt is porhanyóvá tették. A föld meg van munkálva úgy, hogy hatvanszoros, sőt százszoros aratást is ígér. Csak kellő időben történjék a vetés! És ne maradjon egy talpalatnyi föld sem jó mag nélkül. Ettől a vetéstől függ a keresztény Magyarország jövője.

Magvetők, ne késlekedjete, nehogy az ősellenség megelőzzön benneteket!

Igaz, nagy a lelki ínség és éhség, de viszont nagy a készség is, a vágyakozás is az éltető ige és az életadó kenyér után. De nincs, aki nyújtsa, nagyon sok helyen.

A magyar főpapság és a lelkipásztorok most mutathatják meg igazán, hogy szeretik a rájuk bízott magyar népet, amelynek megmentésére készek minden áldozatra. S ha a papság áldozatos lélekkel s buzgósággal végzi a lélekmentés nagy munkáját, a világegés okozta sebeket is orvosolja, hazánk szebb jövőjének is lerakja biztos alapjait.

Adja Isten, hogy e kis könyvben előadott gondolatok megértésre találjanak a főpásztoroknál és a nép közvetlen lelkipásztorainál egyaránt.